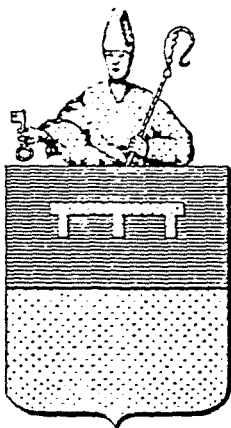

3.) De huidige gemeente Megen, Haren en Macharen.

De voormalige gemeente Megen heeft vanaf 1817 en daarna vanaf 1822 als gemeente Megen, Haren en Macharen een wapen zoals is afgebeeld op blz. 24 en wapendiploma.

De gemeente voert als wapen: coupé, het eerste van lazuur, beladen met een lambel met drie pendants van goud, het tweede van goud. Het schild rustende tegen St. Petrus van goud (16.7.1817).

De heilige houdt in de rechterhand een sleutel, in de linker een kromstaf.

De stad Megen was de hoofdplaats van het Land van Megen c.q. het graafschap Megen.

Het oudst bekende zegel van de schepensbank stelt het wapen voor, gedekt met helm en helmteken van de oude graven van het geslacht Van Megen.

Het 'Armorial Bellenville' uit het derde kwart van de 14de eeuw geeft als wapen 'Meghen': in goud een rood schildhoofd.

De wapenkaart, in 1600 uitgegeven door J.B.Zangrius, geeft als stadswapen het gouden schild met rode schildhoofd, evenals die van baron Jacob Le Roy uit 1694.

Toch werd al in de 16de eeuw in het schependomszegel aan het oorspronkelijke schild een omgewende adelaar toegevoegd, toen leden van het geslacht Brimeu als graven van Megen regeerden (1474-1605). Ook van dat zegel werd in 1815 een afdruk ingezonden.

Het wapen van 1817 is conform het zegel van de Heemraden of Dijkstoel van het Land van Megen, zoals voorgesteld door de burgemeester in 1815. De voorgestelde "St. Petrus" moet zowel bij Megen als bij Haren als de parochieheilige St. Servaas worden geïdentificeerd.

VAN WEGE DEN KONING.

DE HOOGHE RAAD VAN ADEL, gebruik makende van de magt aan
deezelven verleend, bij besluit van den 20sten Februarij 1816, bevestigt bij

dezen de Gemeente van Megen.

ingevoelge het, door haar gedaan verzoek, in het bezit van het navolgende Wapen:

Lazuur coupé, het eerste van lazuur
pendants van goud, het tweede
liget St. Petrus van goud.

blauw met een lambel met drie
van goud. Het schild rustende

Gedaan in 'S-RAVENHAGE den 4ten Julij 1816

Handwritten signature

TER ORDONNANTIE VAN DEN HOOGHEN RAAD.

Handwritten signature Secretaris.

BEWAARPLAATS.	ARCHIEF/COLLECTIE	INV./CAT.NR.	FOTONEGATIEF PLAATS EN NR.	AFGIETSEL PLAATS EN NR.	NR.
ARA	Coll. gemeentezegels	240	ARA	Eigendom Stichting BRABANTS HEEM	
DATUM:		ZEGEL VAN Megen			
		FUNCTIE			
		RANDSCHRIFT			
		ZEGELCLAUSULE			
		VOORSTELLING			
MATERIAAL	KLEUR	VORM	MAAT	STAAT	BEVESTIGING
					CONTRAZEGEL

BEWAARPLAATS	ARCHIEF/COLLECTIE	INV./CAT.NR.	FOTONEGATIEF PLAATS EN NR.	AFGIETSEL PLAATS EN NR.	NR.
RAMS	Coll. PG	488	26-B 1-17	Eigendom Stichting BRABANTS HEEM	
DATUM: 1616		ZEGEL VAN schepenen van Megen			
		FUNCTIE			
		RANDSCHRIFT			
		ZEGELCLAUSULE			
		VOORSTELLING			
MATERIAAL	KLEUR	VORM	MAAT	STAAT	BEVESTIGING
					CONTRAZEGEL

BEWAARPLAATS	ARCHIEF/COLLECTIE	INV./CAT.NR.	FOTONEGATIEF PLAATS EN NR.	AFGIETSEL PLAATS EN NR.	NR. Eigendom Stichting BRABANTS HEEM
RANB	Doc. (Smit) sub Hegen		26-A1-28		

ATUM: afdruk ca. 1930

ZEGEL VAN
schepenen van Haren, Macharen en Teefelen

FUNCTIE

RANDSCHRIFT

ZEGELCLAUSULE

VOORSTELLING

MATERIAAL	KLEUR	VORM	MAAT	STAAT	BEVESTIGING	CONTRAZEGE

BEWAARPLAATS	ARCHIEF/COLLECTIE	INV./CAT.NR.	FOTONEGATIEF PLAATS EN NR.	AFGIETSEL PLAATS EN NR.	NR. Eigendom Stichting BRABANTS HEEM
RANB	Coll. (Smit) sub Hegen		26-A1-29		

DATUM: afdruk ca. 1930

ZEGEL VAN
schepenen van Haren, Macharen en Teefelen

FUNCTIE

RANDSCHRIFT

ZEGELCLAUSULE

VOORSTELLING

MATERIAAL	KLEUR	VORM	MAAT	STAAT	BEVESTIGING	CONTRAZEGE

BEWAARPLAATS	ARCHIEF/COLLECTIE	INV./CAT.NR.	FOTONEGATIEF PLAATS EN NR.	AFGIETSEL PLAATS EN NR.	NR.	
KANS	Prov. Best.	4307	91.1.9-2.2	Eigendom Stichting BRABANTS HEEM		
DATUM: 2.d. (1030/9)		ZEGEL VAN Megen				
<i>den 11</i>		FUNCTIE				
		RANDSCHRIFT S' DER HEEMRADEN SLANS VAN MEGEN				
<i>den 11</i>		ZEGELCLAUSULE				
		VOORSTELLING				
MATERIAAL	KLEUR	VORM	MAAT	STAAT	BEVESTIGING	CONTRAZEGEL
P	W	R	2.9	J	droogstempel	e

van Wege den Koning.

De Hooge Raad van Adel, gebruikmakende van de magt
aan den Koning verleend, bij Besluit van den 20sten February 1816, bevestigd
bij deren de Gemeente van Megen. ingevolge het, door haar
gedaan verzoek, in het bezit van het navolgende Wapen: _____
Eene Coupee, het eerste van Laxuur beladen met een Lambel met drie
pendants van goud, het tweede van goud. Het Schild rustende
tegen St. Petrus van goud. _____

Gedaan in 's Gravenhage den 16: Julij 1817.

(Geparaphceerd) Ma: L. d'Yvoi van Mijrecht
(Onderstond) Fer Odonnancie van des hoogen Raad
(Getoekend) de Wacker van Hon. secretaris
Voor conform J. F. Sengers Burg^r

S.

1081

1084

1079

1082

1083

1085

Megen
Willelmvs
nobilis vir
comes de Meghen

1253.

1078

1080

Aan de Edele
 van 3° July 1868
 G. n. 112
 Achtb.

Naar aanleiding van meermalen aangehaalde aanvragen, heb ik, de ere W.G.A. de Heer, dat het vroeger in gebruik geweest zijnde Regtstreeks Geslachte vordont een Bloet van onder aan beide zijden is met afgesond met een enigzints spits afhangend hieldes, tegen den Bloet staat met zijn rug even breed met uitgespreidde etersken met den Hoop naar de linker zijde gedruaid en doorheen den Bloet vestigende. op den Bloet rust een helend uit zwaart top een jagtbeenderen Hoop eveneens naar de linkerzijde uitruaid. tegen de zijden van den helend tot op de helft van den Bloet hangt een loodwerd, hiervan loopen twee halftouwen, een toernde een vol op welke een helft in rommische letters staat: St. Sebastianus opi. op de tweede of rechter helft: de de meghen. Rondom dit geheel loopt een hoog gegroefd randje, ongeveer twee duim gegroefde rand.

De wetten met gemogzaam met de wapenhuizen behoudende en een behoorlijke beschrijving te geven, vermenen wij niet beter te kunnen doen dan een afdrukt in late van het zegel meermalen de te voegen.

De vroeger in gebruik geweest zijnde zegels van Ghise en Macharen zijn ons niet bekend.

De Burgemeester van Megen

Aan Heeren gedeputeerde
 Staten van Noordbrabant

A. J. J. J. J.

IETS OVER DE BOEKELSCHE TIEND EN DE
FAMILIE DE BYE.

I.

aria, de eenige dochter van Rutger van Cuyk, heer van Herpen, huwde met Jan van Valkenburg, heer van Born (sinds ongeveer 1320) en van Sittard, en bracht aldus de heerlijkheid Herpen in het geslacht van Valkenburg. Jan noemt zich derhalve in 1330 „heere van Borne, van Zittart ende van Herpen”. Na nog — tusschen 1334 en 1342 — een tweede huwelijk te hebben aangegaan met Catharina van Voerne (of Virnenburg), weduwe van Jan van Heinsberg, heer van Dalenbroeck, overleed hij den 3 Mei 1356 en werd begraven te Sittard.

Reeds tijdens zijn leven, nl. omtrent 1345, had Jan de heerlijkheid Herpen afgestaan aan zijn zoon uit het eerste huwelijk, Walraven of Waleram, die hem later ook te Born en te Sittard opvolgde. Daarenboven stelde hertog Reinout van Gelre Walraven aan tot „overste meyster ende berichter” (ruwaard of momber) van de Veluwe. De nieuwe heer van Herpen liet het kasteel aldaar afbreken¹⁾ en bouwde aan den linker Maasoever, onder de parochie Neerlangel, een nieuwe

---

¹⁾ Daar dit een „open huis” was, d. i. een versterkt huis, waar de landheer te allen tijde zijn intrek mocht nemen en in tijd van nood bezetting leggen, en de slechting dus een verkorting was van 's heeren rechten, werd Walraven den 19 Juli 1365 door de gezworenen van den landvrede tusschen Maas en Rijn verplicht, het slot te Herpen te herbouwen. (C. R. Hermans, Verzamelingen van charters en geschiedkundige bescheiden betreffelijk het Land van Ravenstein I blz. 97). 't Schijnt echter niet geschied te zijn. Tijdens de Geldersche oorlogen werd te Herpen een blokhuis (bolwerk) opgericht, dat echter omstreeks 1542 door de bezetting werd verlaten. (Schutjes, Gesch. v. h. bisd. 's Hertogenbosch. IV blz. 156).

burg, die naar hem Ravenstein werd genoemd¹⁾. Deze plaats was des te gunstiger gelegen, omdat zich midden in de Maas tegenover Ravenstein een eilandje, de Middelwaard, bevond, dat Walraven hoopte te versterken, om zoo de geheele rivier gemakkelijker te bestrijken; maar dit werd hem in 1355 door den Bosschen schout van wege den hertog van Brabant belet. (Hermans l. c. I 135); eerst later verrees er een bolwerk (ibid. 708). Walraven stierf den 3 Mei 1378 en werd, evenals zijn vader, te Sittard begraven. Daar uit zijn huwelijk met Elisabeth van Arkel geen kinderen waren gesproten, deed hij kort voor zijn dood, 26 Maart 1378, afstand van de heerlijkheid aan zijn halven broeder Reinout van Valkenburg, zoon van Jan en van

¹⁾ Schutjes l. c. V 512 leidt den naam af van *rave* gracht en *stein*, een adellijk slot of kasteel; hoe hij evenwel aan deze beteekenis van *rave* komt, is niet duidelijk. 't Ligt veel meer voor de hand aan een verkorting van Walravenstein te denken. (Zie o. a. v. d. Aa, Aardrijkskundig Woordenboek IX 379 en Wap, Geschiedenis van het Land en der Heeren van Cuyk, blz. 232). Wel leggen de taalgeleerden (Frank, Etymologisch Woordenboek der Ned. taal, i. v. *raaf*; Verdam, Middelned. Wbk. i. v. *raven*) verband tusschen de uitgangen *-ram* en *-raven* in de eigenamen Wolfram, Waleram, Walraven enz. en het nederl. *raaf*, maar 't blijft toch vreemd op het zegel der Ravensteinsche vierschaar (waarschijnlijk vervaardigd ingevolge der „Landchaerte“ van 9 April 1522 en afgebeeld bij Hermans l. c. I 336) naast het wapen van den landheer een ander wapenschild te zien, beladen met een raaf, gezeten op een ronden steen (?) Later verhuisde de raaf naar een vierkanten arduinsteen, zoodat thans het wapen van Ravenstein is: „een zilver veld, beladen met een zwarte raaf, zittende op een blauwen, vierkanten steen“. Dit wapen moge men sprekend noemen, 't zegt ons toch bitter weinig omtrent den oorsprong en de beteekenis van „Ravenstein“. Misschien reeds in de 16e en zeker in de 17e eeuw was men den historischen draad kwijt. In een opdracht aan den Paltsgraaf Philip Wilhelm van Neuburg in 1673 wordt het stadje aangeduid als de *corvina petra* en de *firma, quam corvus celebrat ad Mosam petra* (Tijdschrift: *Studiën* Deel LXVI blz. 388 vlg.). Over het Ravensteinsche stadswapen zie „Taxandria“ III, 8, 159; IV, 137.

Catharina van Voerne, die den 6 Juni van hetzelfde jaar het kasteel van Ravenstein en het land en de heerlijk Herpen verhief van Johanna, hertogin van Brabant, — geassisteerd door haar gemaal Wenceslaus als momber — als een Brabantsch leen¹⁾. In 1385 noemt Reynout zich derhalve „*heere van Borne, van Sittart, van Herpen, van Ravensteyn ende van Uden*“²⁾. Reeds vroeger waren de heerlijkheden Uden en Herpen bijeengevoegd; later zou de naam Uden en ook die der heerlijkheid Herpen, onder welks gebied Ravenstein gelegen was, langzamerhand verdwijnen, en alleen de naam Ravenstein overblijven tot aanduiding van het land, dat vroeger de heerlijkheden Uden en Herpen vormde en met verloop van tijd nog met andere dorpen vermeerderd werd.

Reynout, wiens regeering duurde van 1378 tot 1393(?) huwde in laatstgenoemd jaar met Elisabeth³⁾, dochter van graaf Adolf V van Kleef en Mark en van Margaretha van Berg. Dit huwelijk werd spoedig ontbonden door den dood van Reynout, die geen kinderen naliet. De heerlijkheid Herpen-Ravenstein kwam nu aan Simon, graaf van Salm, zoon van Jan en van Philippine van Valkenburg, volle zuster van bovengenoemden Walraven en halve zuster van Reynout, en na Simons dood (16 Jan. 1397) aan dezes broer Jan van Salm. Doch in den slag van Cleverham (7 Juni 1397) werd Jan door Adolf VI van Kleef (ook wel Adolf I genoemd, omdat hij de *eerste*

¹⁾ Hermans, l. c. I blz. 160, 573.

²⁾ Ibid. blz. 165.

³⁾ Zij was een jongere zuster van Margaretha, de gemalin van Albrecht van Beyeren, graaf van Holland, en een der negen dochters, die Margaretha van Berg — behalve 7 zonen — aan haar gemaal schonk. De huwelijksche voorwaarde tusschen Reynout en Elisabeth 8 Jan. 1393 opgemaakt, zie men bij Hermans l. c. I 176-179. Vgl. J. F. Knapp, Regenten- und Volks-Geschichte der Länder Cleve, Mark, Jülich, Berg und Ravensberg II 122 flg.

hertog van Kleef was) gevangen genomen en gedwongen de heerlijkheid Herpen en Ravenstein met nog 400 schilden aan den Hertog af te staan¹⁾. Daar, gelijk we reeds zagen, de heerlijkheid een Brabantsch leen was, moest Adolf ze verheffen van Johanna, hertogin van Brabant. De verwickelingen, die uit deze verheffing volgden, kunnen we hier onbesproken laten²⁾, en volstaan met te vermelden dat in 1400 Reynouts weduwe Elisabeth een tweeden echt aanging met den zoon van keizer Rupertus, nl. Stephanus, paltsgraaf bij den Rijn en hertog van Beyeren en Tweebruggen († 1413) weduwnaar, in eerste huwelijk van Thadaëa, dochter van Barnabas Visconti, rijksvicaris van Milaan. Door een charter van 17 Jan. 1401 verklaarde hertog Adolf, dat zijn zuster Elisabeth levenslang het vruchtgebruik zou genieten van den burg, de stad en het land van Ravenstein, van Herpen en van Uden³⁾.

Een gedeelte dier inkomsten gebruikte Elisabeth voor kerkelijke stichtingen tot haar eigen geestelijk heil en tot zielerust van haar beide overleden echtgenooten, haar ouders, broeders, zusters enz.

Zoo fundeerde zij den 20 Juni 1434 in de *capelle tot Ravesteyn*⁴⁾ een altaar „*ter eeren Godes ende alle hey-*

¹⁾ Hermans l.c. I blz. 182-84, 581 vlg., 595.

²⁾ Zie daarvoor: Hermans l.c. I 581 noot, Schutjes, l.c. V 516.

³⁾ Toen Adolfs vader zijn dochter Elisabeth aan Reynout ten huwelijk gaf, schonk hij haar een bruidschat van 7000 gld., die, in geval zij kinderloos zou overlijden, aan den vader zou terugkomen. Reynout belegde die som op het gemaal te Sittard, en gaf als onderpand dezelfde goederen, waarvan aan Elisabeth thans het vruchtgebruik bevestigd werd (Hermans l.c. I 176). Later stond zij dien lijftocht en douarie der inkomsten af aan Odilia van Salm, weduwe van Johan II, heer van der Leck en Breda (ibid. I blz. 594); na Odilia's dood in 1428 zal het vruchtgebruik aan Elisabeth zijn teruggekeerd.

⁴⁾ Waarschijnlijk de slotkapel. (Zie Schutjes l.c. V 522.) Nog in 1487 komt „Here Loenis van Langhel als capellaen vander *capellen* van Ravesteyn” voor; hij ontving jaarlijks 16

lighen”, en verbond daaraan een beneficie, welks bezitter gehouden was tot het celebreren van 4 missen in de week, de vigilie der overledenen op de 4 quatertemper-Woensdagen, en een gezongen mis op den volgende dag. Tot onderhoud van den priester bestemde zij „*twelff mudde rogghen Bosscher maeten alle jaer te betaelen van onsser Boeckelscher Thiende*. Dit beneficie stond ter vergeving van de twee burgemeesters en zeven schepenen der stad Ravenstein; mochten deze door wereldsche heeren in de uitoefening van hun recht verhinderd worden, dan zou de rente onmiddellijk vervallen aan het altaar der H. Drievuldigheid, gefundeerd (door dezelfde Elisabeth?) in de collegiale kerk van St. Martinus te Luik¹⁾.

De Ravensteinsche magistraat heeft zich dan ook tot in de tweede helft der 18^e eeuw trouw van zijn plicht gekweten.

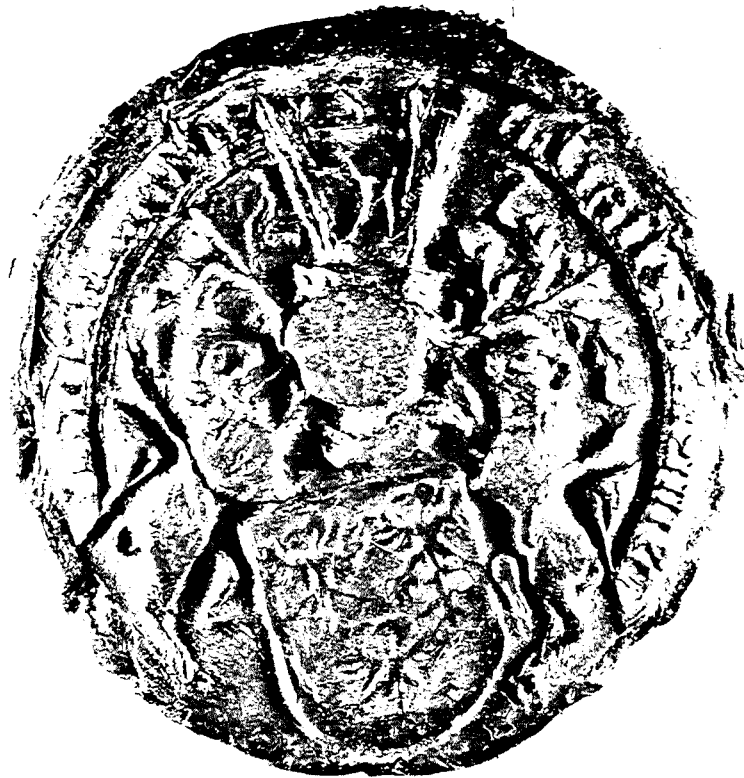
Reeds vroeger had Elisabeth een dergelijke stichting tot stand gebracht. Den 29 Maart 1432 bepaalde zij voor Bossche schepenen, dat de Minderbroeders te Duysborch aan den Rijn tot zielerust harer beide echtgenooten, harer ouders en haars broeders Theodoricus, graaf van der Marck²⁾, viermaal 's jaars een memorie zouden houden op de „*Katertymperen*”, en bij die gelegenheid een pitencie (tractatie) in den refter genieten. Daarvoor zouden ze jaarlijks vier malder rogge ontvangen uit de tiende te Boekel, onder het gebied van Herpen.

rijnsguldens uit de tienden te Huisseling „*ter cause vanden bediene der cappellen voers*.” (Hermans, l.c. I 703). Volgens een aantekening in de *Litteræ annuæ Missionis Ravenstonianæ* S. J. anni 1719 zou eerst in 1533 de parochie van Neerlangel naar Ravenstein verlegd zijn; dus niet in 1522 gelijk Coppens en Schutjes gissen.

¹⁾ Hermans l.c. I 188-192.

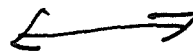
²⁾ Meer bekend als Dietrich von Dinslacken, graaf van Marck. Zie Knapp l.c. S. 113, 117, 119, 122. Hij was lid der bekende in 1393 gestichte Kleefsche Rozenkransorde, eene godsdienstig-polititieke vereeniging.

Buinen

Zegel bij het Reglement van Alexander van Velen,
graaf van Megen; 1669

(Rijksarchief in Noord-Brabant;
Archief van de Grafelijkheid Megen; inv. nr. 11)

Volgens eene aantekening van past. v. Dijk (1636—43) overleed deze Hendrik 1 Juli 1410. ¹⁾)

Van dezen Hendrik vermeldt eene akte van 1411 drie kinderen: Hendrik, Jan en Heilwig, welke gehuwd was met Jan van Berlaer, heer van Hoeps. ²⁾)

Hendrik werd na zijn vaders dood heer in Mierlo. In 1415 behoorde hij tot de Brabantsche edelen, die zich verbinden den jeugdigen hertog Jan te steunen. ³⁾) Als schepen van 's-Hertogenbosch zegelt hij brieven in 1425, 1429 en 1440; ⁴⁾) als wapen gebruikt hij de 3 molenijzers, in het hoofd een barensteel.

In het later te vermelden testament (1458) van den heer van Megen wordt van hem vermeld een zoon Jan. ⁵⁾)

Hendrik verkoopt in 1429 de heerlijkheid Mierlo aan zijn broer:

Jan Dicbier, zooals het leenregister n. 487 duidelijk zegt op 3 Mei 1429: *van Janne Dicbier, by cope tegen Henric Dicbier synen broeder dat dorp van Mierle, gelijk alst Henric van Mierle ende syne vorders ende heer Otto, heer van Cuyck te leene gehouden hebben.*

Deze Jan Dicbier was reeds in 1418 lid van den raad van Brabant en schaarde zich in den strijd tegen Jacoba van Beieren aan de zijde van den hertog van Bourgondië. ⁶⁾) In 1427 werd hij beleend met de heerlijkheid Megen, waarschijnlijk als de man der erfgename, ⁷⁾) over wie in 1417 de hertog voogden had aangesteld. Deze beleening staat in reg. n. 487 aldus ingeschreven: *van Jan Dicbier van Mierle soen van wilen Henricx Dicbier, die opten Donredach V dage in Junio ten Bosch, doen mijn genadigen heer aldair gehult ende ontfanghen wart in den*

1) Noordbrab. Almanak 1892 bl. 612.

2) Taxandria XXVII:59. 3) Miraeus-Foppens I. 326.

4) Taxandria XXVII:60; de Raadt I: 382.

5) G. A. Meyer, *Chronicon Conv. Buscod. ord. Praedicatorum* bl. 114 en 115.

6) De Ram-Dinther II:461; III:396.

7) Vroegere schrijvers (Verreyt in *Taxandria* III: 59; v. Sasse v. IJssel in *Voorname huizen* III:140) noemen en eene Jenne van Megen en eene Jenne Swaeff. Ik vermoed in deze twee namen slechts één persoon, nl. de erfgename van Megen.

jare XIII^cXXVII ontfinc bi dode Jans heer van Meghen dat huys van Meghen alse open huys des hertogen van Brabant.

Drie jaren later, 17 Mei 1430, wordt met die borch, stat ende landt van Meghen beleend Heynric Dicbier van Mierle soen wilen Henrics Dicbier, klaarblijkelijk dus Jan's broer, over wien zij zoo juist spraken. Slechts één jaar bleef Megen in diens bezit, want het volgend verlij luidt: van Jan Dicbier, heer van Mierle 12 Sept. 1431; ontfinc by overgheven Henricks Dicbier sijns brueders daer jegen woirdich staende die stat, slot ende heerlickheid van Meghen, maer moest jaerlicx hem geven 125 Beyersche guldens.

Van dezen Jan Dicbier hebben wij een zegel als schepen van 's-Hertogenbosch aan eene akte van 1426. Hij voerde een gevierendeeld wapen: 1 en 3 het eigen familiewapen, 3 molenijzers met barensteel; 2 en 4 het wapen der graven van Megen.¹⁾

Jan Dicbier is begraven geworden bij de Dominicanen te 's-Hertogenbosch.

Uit zijn huwelijk met de erfdochter van Megen zijn maar 3 kinderen bekend; Jan, die volgt; Beatrys, die gehuwd is geweest met eenen van Schoonhoven;²⁾ Elisabeth, die in haar huwelijk met Jan van Grevenbroeck twee zonen had, Robrecht en Jan.³⁾

De zoon Jan werd by doode Jans Dicbier sijns vaders 5 Juli 1438 beleend met Megen en Mierlo (reg. n. 488). Met zijn bediende Herman Kuyst maakt hij een pelgrimstocht naar Jerusalem.⁴⁾ Beiden werden bij den raad van Brabant aangeklaagd van *sekremisgripen* tegen een familie Wytven. Zij werden veroordeeld tot betaling der proceskosten, 2.000 ponden, en in verzekerde bewaring gesteld, tot deze zouden voldaan zijn. Bij vonnis van 28 Mei 1465 werden zij in vrijheid gesteld.⁵⁾

1) *Taxandria* XXII: 61 n. 8; afbeelding wapen Megen, VIII: 34.

2) G. Meyer, *Chronicon* bl. 115; op bl. 114 zal van *Sevenhoven* een fout van den copïist zijn voor *Schoonhoven*.

3) A. v. Sasse v. IJsselt in *Taxandria* VIII: 107 plaatst dezen zoon Jan een generatie verder, m. i. in strijd met het testament van 1457.

4) *Ibidem* bl. 115. 5) *De Navorscher* 1889 bl. 558.

Guy van Brimeu kocht 16 Febr. 1469 beide heerlijkheden van Jan Dicbier, die de heerlijkheid Mierlo van den graaf van Megen in leen zou krijgen.¹⁾

Dicbier had 11 Mei 1457 zijn testament gemaakt waarin hij als erfgenaam aanwees: Jan, den zoon van oom Hendrik Dicbier; en Robrecht en Jan van Grevenbroeck. Aan de kinderen van zijne zuster Beatrys vermaakte hij de tienden van Empel en Meerwijk.

Na dit testament heeft Jan Dicbier nog vele jaren geleefd; waarschijnlijk is hij in 1485 overleden.

Hij was in het huwelijk getreden met Herberga van Bronckhorst, dochter van Dirk van Batenburg, onder huwelijksvoorwaarden, welke werden opgemaakt 13 Nov. 1442.²⁾ Zij overleefde haren man en stierf omstreeks 1501.³⁾

Na het overlijden van Jan Dicbier werd overeenkomstig diens laatsten wil met Mierlo beleend

Jan, zijn neef, 8 Nov. 1485.⁴⁾ Van dezen zijn mij geen levensbijzonderheden bekend. Na zijn dood kwam de heerlijkheid aan den naasten bloedverwant

Hendrik de Zwaeff, die daarmede beleend werd 16 (21) April 1501.⁵⁾ Volgens het uittreksel van het leenregister was deze gehuwd met Johanna van der Eycken. Hij overleed in 1510, zij in 1518.⁶⁾

De heerlijkheid komt dan aan nakomelingen van Jan van Grevenbroeck. Zie over hen verder het artikel van Jhr. mr. A. F. O. van Sasse van IJsselt in ons tijdschrift VIII: 107.

Uit het meegedeelde blijkt duidelijk, dat Mierlo tot in het begin der 14^e eeuw een eigen goed is geweest van het geslacht Dicbier. Na de overdracht van dit goed aan den landsheer bleven afstammelingen dezer familie er mede beleend worden tot in het begin der 16^e eeuw.

1) *Ibidem* 1888 bl. 425. 2) *Ibidem* bl. 487. 3) G. Meyer, bl. 118.

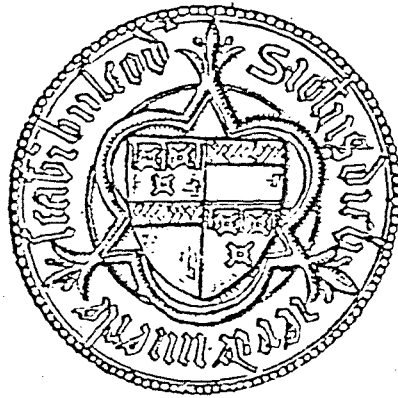
4) *Taxandria* VIII: 107. 5) *Noordbrab. Almanak* 1892 bl. 611; leenregister n. 17151.

6) *Taxandria* VIII: 107, nota

Noord Brabantse
Schepenzegels
56-63

Toscandria XXII (1916), 59
W. J. F. Jutten

S. Jan Dicbier van Mierlo, elders van Megen, wordt als schepen vermeld in 1411, 1425, 1432, 1449 en 1459.

Oudenhoven en de samensteller der „Nomina Scabinorum” noemen hem de beide laatste jaren (1449 en '59) Janszoon.

Hij zal geweest zijn de Jan Dicbier, die in 1438 beleend werd met Megen en Mierlo en die een zoon was van Jan D. heer van Mierlo, hoogschout van de stad en de Meyerij van den Bosch bij Jenne van Megen. Hij was gehuwd met Jenne de Swaëff. Zijn zoon, eveneens Jan geheeten, verkocht het graafschap Megen aan de Brimeus. Deze was 13 November 1442 gehuwd met Herbrecht van Bronckhorst.

In een acte van 1411 *in crastino beate Elisabeth vidue*, in doos H G IX wordt melding gemaakt van Jonker Jan van Berlaer, heer van Hoeps en Rymth, man van Heylwig, de dochter van wijlen Hendrik Dicbier, heer van Mierlo, en van Hendrik Dicbier, heer van Mierlo, en diens broeder Jan Dicbier, zoon van eerstgenoemden Hendrik.

Het zegel komt o. a. voor aan een acte van 4 April 1426 in doos G G XV.

Pa-xambua XXII (1916) 59

NOTICE

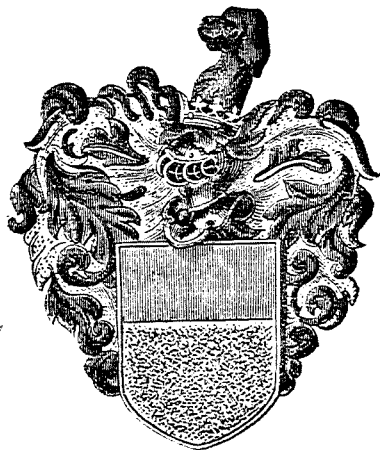
sur

LES MONNAIES

DES COMTES DE MEGEN,

PAR

PROSPER CUYPERS.

BRUXELLES,
IMPRIMERIE D'EM. DEVROYE,

RUE DE LOUVAIN.

1851

PREMIÈRE PÉRIODE.

Les anciennes seigneuries qui bordaient la Meuse et qui séparaient les territoires de la Gueldre, de Clèves, du Limbourg et du Brabant ont été, depuis quelque temps, l'objet des recherches de nos savants ; nous rappelons au souvenir de nos lecteurs les intéressantes publications de M. Wolters sur Rummen, Weert, Thorn, etc., etc.

Ces recherches, destinées à compléter un jour l'histoire des Pays-Bas, sont loin d'être épuisées. Batenbourg, Cuik, Arkel, Oyen, Ravestein, Megen ont été à peine entamés ; ces seigneuries, d'une importance immense pour l'histoire de l'agrandissement des duchés de Gueldre et de Brabant et pour celle de leurs luttes mutuelles, méritent bien d'être étudiées par nos historiens. Disons notre pensée tout entière : Megen nous fournira un jour le sujet d'un travail spécial ⁽¹⁾. Située sur la rive gauche de la Meuse, ancienne

(1) Ce travail n'est retardé que parce qu'il nous manque encore quelques documents indispensables et dispersés en divers lieux. Pour en tirer parti,

limite de la Gueldre et du Brabant, cette seigneurie portait, depuis les temps les plus reculés, le titre de comté; toutefois elle n'a pas justifié ce titre par l'extension de son territoire. En dehors du chef-lieu auquel elle a emprunté son nom, elle ne comptait que trois villages, Maebaren, Haren et Tessel. Vers l'est s'étendaient les vastes domaines des sires de Cuik et de Ravestein; vers l'ouest, le Brabant s'agrandissait toujours et opposait aux comtes de Megen, comme barrière infranchissable, le Hoog-Hemaal et le ruisseau de Osoh. Sans nous occuper spécialement des seigneurs Megen, nous nous bornerons à communiquer pour le moment les résultats de nos recherches en ce qui concerne leur histoire monétaire.

Van Spaen, dans son *Introduction à l'Histoire de la Gueldre*, a défendu avec un zèle tant soit peu intéressé la souveraineté de la plupart des seigneurs que nous venons de nommer. Il a fait ressortir néanmoins, avec justesse, combien le hasard avait été capricieux en abandonnant plusieurs feudataires de l'Empire à l'ambition fortunée de

il faudrait pouvoir consulter les archives de l'ancienne abbaye de Bern, ainsi que les documents enfouis dans les archives communales de Nimègue. A cette occasion, nous ne pouvons nous défendre d'adresser les plus sincères remerciements à M. le procureur général Strons, président de la Société littéraire, à Bois-le-Duc, pour la manière tout aimable avec laquelle ce digne magistrat a bien voulu mettre à notre disposition les monnaies de Megen que la Société possède, ainsi qu'à M. Sengers, bourgmestre de Megen, pour les indications qu'il nous a fournies au sujet de sa commune. Nous apprécions d'autant plus leur complaisance, que l'occasion est rare de pouvoir donner un pareil éloge aux personnes spécialement chargées de diriger et de faciliter les recherches de ceux qui étudient l'histoire si intéressante du Brabant septentrional.

quelques vassaux puissants, et par cette cause même, félons.

Ainsi, dès le moment où les comtes de Megen se produisent sur la scène, leur territoire apparaît comme la pomme de discorde des comtes de Gueldre et des ducs de Lothier. Envahis tour à tour, leurs domaines sont rognés par ces redoutables voisins, qui s'attribuaient le titre d'auxiliaires ou de protecteurs; nul traité de paix ne fut conclu entre eux, sans que les comtes de Megen ne payassent le prix de l'enjeu; jusqu'à leur titre, pour ne point parler de leur territoire, tout leur fut contesté; et l'histoire monétaire de ce pays aura moins à faire connaître comment le droit régalien de frapper monnaie a été acquis à ces seigneurs, qu'à constater, pièces en main, de quelle manière ils l'ont perdu.

A quelle époque remontent les premières monnaies frappées par les seigneurs de Megen? Quel diplôme de l'Empire, quels services rendus au suzerain leur ont fait obtenir ce privilège? Ces questions se faisaient déjà au xvie siècle, et déjà à cette époque elles étaient aussi difficiles à résoudre qu'elles le sont actuellement pour nous. On fit valoir l'axiome : *Possession vaut titre*; et lorsque la discussion s'en présenta devant le conseil de Brabant et les doctes juristes de l'université de Louvain, on admit, en principe, qu'à une époque très-reculée et de temps immémorial, ces seigneurs avaient acquis des empereurs le droit de battre monnaie (1).

En effet, rien ne nous empêche d'attribuer à l'atelier de Megen une origine relativement ancienne. Cette ville, située

(1) Pièce justificative C.

sur les sinuosités de la Meuse, exerçait anciennement un commerce actif; un péage, objet de mille plaintes et de mille chicanes, était exigé des navires qui y passaient; l'industrie de la lainerie y avait acquis une certaine étendue. L'importance de l'endroit est constatée par la charte donnée à cette ville par le comte Guillaume et sa femme Heilwich de Herlaar, en 1338, et par l'ample confirmation de ces privilèges accordée tant au comte qu'à la ville par l'empereur Charles IV. Ce même comte se présente comme un personnage des plus influents dans les guerres suscitées contre Jeanne de Brabant et son époux par les comtes de Flandre et de Gueldre.

Il est vrai que nous ne possédons pas les preuves matérielles de ce que nous supposons. Les monuments monétaires que nous connaissons de ce comté ne remontent pas au delà de la seconde moitié du XIVe siècle, et les documents ne mentionnent des monnaies de Megen qu'à dater de cette époque.

En 1380, un acte passé devant les échevins de Bois-le-Duc rappelle un contrat fait antérieurement et par lequel l'une des parties était obligée de payer la somme de 221 lis d'or de la monnaie de Megen (*lilia aurea de Megen* ⁽¹⁾). On peut se demander si de ces mots on doit nécessairement conclure à l'existence d'un atelier monétaire à Megen vers 1380. Nous n'en doutons pas, pour notre part, et nous le prouverons tantôt par le type des premières monnaies de ces comtes.

Une évaluation du cours des monnaies publiée à Utrecht,

(1) Pièce justificative, A.

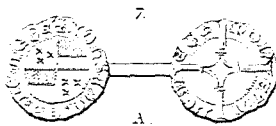
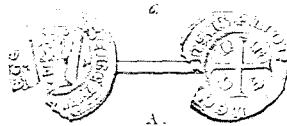
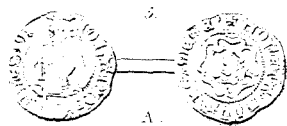
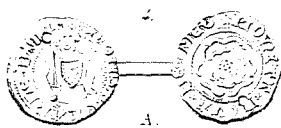
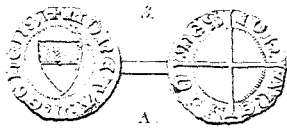
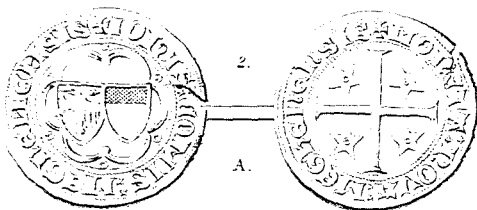
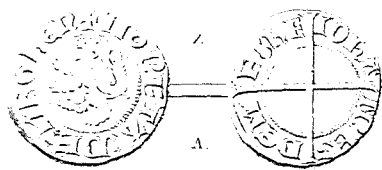
en 1390, est encore un autre document que nous nous permettons d'invoquer à l'appui de notre opinion. Il y est dit en toutes lettres : « Les monnaies à la courte croix qui ne sont pas des *leliaerts* et qui ont été frappées à Gennep, à Oyen et à Megen, ne valent pas plus qu'une plaque de Dordrecht ⁽¹⁾. »

Examinons maintenant en quelques mots les monnaies dont il est question dans ces documents.

Les lis d'or mentionnés dans le contrat de 1380 sont très-probablement des monnaies copiées servilement ou peut-être contrefaites des lis d'or frappés par Charles V, roi de France (1364-1380). Le type de ces monnaies est un guerrier debout sous un dais, le champ parsemé de lis, dont leur est venue la dénomination de lis d'or. Toutes nos investigations pour retrouver une monnaie frappée à ce type par les comtes de Megen ont été inutiles.

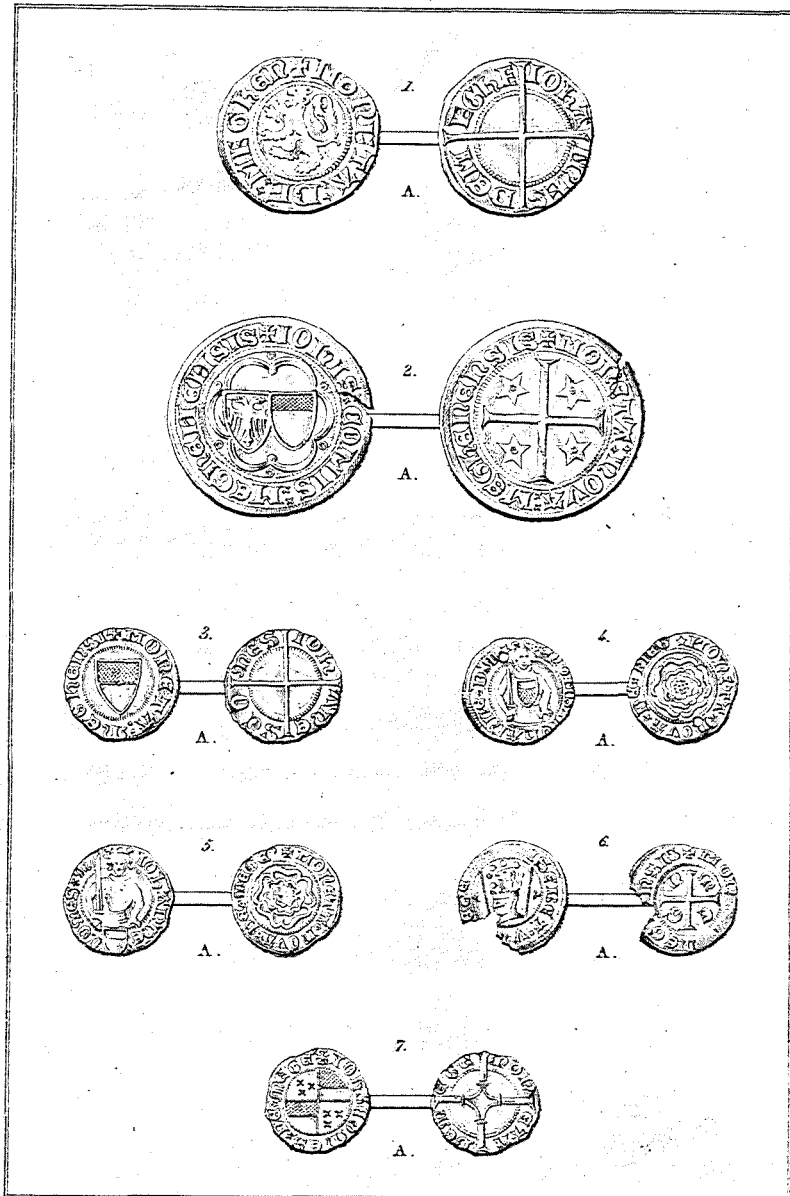
Les monnaies à la courte croix étant mises en rapport, dans l'évaluation de 1390, avec la plaque de Dordrecht, nous ne doutons nullement qu'il ne s'agisse d'une monnaie d'argent, empreinte d'une courte croix par opposition à la grande croix dont étaient ornés les revers des plaques, des gros et des doubles gros frappés vers cette époque en Gueldre, en Hollande et en Flandre. Quant aux monnaies à la courte croix frappées à Megen, nous ne les connaissons pas, et nous avons lieu de croire qu'elles furent imitées des types de Hollande et de Gueldre. Pareille supposition prend un

(1) Voirt soe en syn die corte cruce penningen die gene leliaerts en syn, die tot Oyen, tot Gennep ende tot Meghen geslegghen syn, niet heter dan een dordsche plaeke. (*Dodt van Flensburg, Kerkelyk en wereldlyk archief van Utrecht*, t. V, p. 64.)

I

S. J. Lotz del.

Lotz J Lotz

caractère de probabilité lorsqu'on considère que les comtes de Megen avaient pour habitude, ainsi qu'on le verra plus tard, d'imiter ou de copier servilement les monnaies de princes plus puissants qu'eux, afin de pouvoir faire circuler leur numéraire dans des pays étrangers.

L'existence de l'atelier de Megen étant prouvée pendant la seconde moitié du xive siècle, nous passons à l'attribution et à la description des monnaies qui nous sont connues, en ayant soin de dire quelques mots sur les seigneurs auxquels il faut les rapporter.

Jean de Megen succéda à son père en 1359. Durant sa longue administration (1), il soigna avec autant de dextérité et de prudence les intérêts de ses sujets que les siens propres. Allié aux seigneurs les plus puissants des environs, homme de guerre respecté, il remplit avec un succès égal les plus hauts emplois dans une ville rivale, mais bien plus puissante, la ville de Bois-le-Duc. C'est aussi à son époque que nous devons rapporter la plus grande partie des monnaies que nous connaissons de Megen.

La monnaie de ce comte, qui nous semble la plus ancienne, d'après le type, est celle dont suit la description :

(1) Feu M. Coppens, dans son excellente généalogie des comtes de Megen, publiée dans le IVe volume de sa *Nouvelle description de l'évêché de Bois-le-Duc* (Bois-le-Duc, 1844), admet que Jean de Megen, mentionné dans un acte de 1388 (1389 n. st.) est le même que Jean de Megen mentionné dans la confédération des nobles du Brabant et du Limbourg, en 1415. Quelque long que nous paraisse ce laps de temps, nous ne trouvons, après les recherches consciencieuses que nous avons faites, nul acte de relief ou autre document pour établir que la continuité du gouvernement de Jean de Megen ait été interrompue par un homonyme.

1. *Av.* ✠ MONETA ✘ DE ✘ MEGHEN. Lion debout à gauche.

Rev. IOHT — NES — DEM — EGHE. Croix traversant par la légende. — Arg.; poids : 1 gr. 3 déc. (Pl. I, fig. 1).

Cabinet de la Société littéraire de Bois-le-Duc.

Le type de cette monnaie la fait reporter à la seconde moitié du xive siècle, époque pendant laquelle il fut en vogue en Hollande, sous Guillaume V (1356-1389), en Flandre sous Louis de Male (1346-1384) et en Gueldre sous Mathilde (1371-1382).

La seconde monnaie, qui est de Jean, porte :

2. *Av.* ✠ IOHIS ✘ COMIS ✘ MEGHENENSIS.

Deux écus, le premier à une aigle biceps, le second aux armes de Megen; le tout entouré d'une épicycloïde à six lobes, environné à son tour de six perles.

Rev. ✠ MONETA ✘ NOVIT ✘ MEGHENENSIS. Croix inscrite dans le grènetis et cantonné de quatre quintefeuilles. Arg.; poids : 2 gr. 2 déc. (Pl. I, fig. 2.)

DE ROY DE WICHEN, *Eenige midd. muntten*, pl. V, fig. 23.

Cabinets de M. De Roy de Wichem, de la Société littéraire à Bois-le-Duc, et de M. Stricker à La Haye.

En examinant les monnaies d'or de Marie de Brabant, dame d'Oyen (1381-1399), de Guillaume de Juliers, duc de Gueldre (1382-1402) et enfin les gros tournois de Jeanne, duchesse de Brabant, sa contemporaine, on ne peut douter

de l'époque à laquelle ce type remonte. L'imitation y est par trop frappante. Les monnaies de la dame d'Oyen offrent également deux écus entourés d'une épicycloïde; l'un de ces écus porte les armes de la princesse, l'autre également une aigle biceps. La signification de ce dernier emblème ne peut pas être douteuse; ce sont les armes de l'Empire auquel ces seigneurs s'en rapportaient et sur l'autorité duquel ils établissaient leurs droits. Il en est de même du revers qui porte les traces de l'imitation : la croix cantonnée de quintefeuilles ne se distingue de celle figurée sur la monnaie de la dame d'Oyen que par l'absence des lettres inscrites dans les cantons de celles-ci. Ajoutons encore qu'on doit nécessairement attribuer à cette monnaie une origine antérieure à 1407. Vers cette époque, Jean de Megen, dans un intérêt tout à fait particulier (1), fit à Antoine, duc de Brabant, hommage de tout son comté et de ses dépendances. L'origine impériale de ses droits régaliens aurait donc dû s'effacer devant la grâce de son seigneur féodal immédiat, et les armoiries

(1) Jean de Megen, bourgeois de Bois-le-Duc, avait été traduit devant le tribunal échevinal de cette ville par sa sœur Catharine, douairière de Maurik, et par Marguerite, fille de Sigebert de Heukelom, à raison d'un acte passé devant ce même tribunal; Jean de Megen fut condamné; et, jusqu'à deux fois, la ville de Bois-le-Duc envoya ses huissiers, accompagnés d'un nombre considérable de notables de la ville et de leurs hommes d'armes à cheval, pour s'emparer de son château et des biens des manants. Jean de Megen, en désespoir de cause, fit hommage de tout son comté et de ses dépendances à Antoine, duc de Brabant. Celui-ci cependant, mieux éclairé ou pour quelque autre cause, abandonna son vassal à la rigueur des lois, et le comte de Megen entra en compromis avec les magistrats et les plaignants dont ceux-ci soutenaient la cause. (*Compte de Jean de Huldemborg, écouteur de Bois-le-Duc, depuis le 19 novembre 1407 jusqu'à la Saint-Jean 1408.* — Archives du royaume de Belgique.)

impériales ne pouvaient plus figurer sur les monnaies de Megen postérieurement à 1407.

Une autre monnaie se présente à peu près vers la même époque; elle est exactement conforme au type des monnaies de billon à l'écu de Philippe le Hardi, comte de Flandre.

3. *Av.* ✠ MONETT MEGENSI. Écu triangulaire aux armes de Megen, qui sont d'or au chef de gueules.

Rev. ✠ IOH | ANE | SCO | MES. Grande croix coupant par la légende. — Arg. et billon. (Pl. I, fig. 3) (1).

Jean ne se contenta pas seulement d'imiter les types de ses voisins, il frappa même des monnaies au type allemand. Ce fut sur le type employé par les comtes de Hohen-Limbourg qu'il jeta les yeux.

Nous possédons deux monnaies différentes à ce type :

4. *Av.* ✠ COMS ✠ IOHANNES ✠ D ✠ M ✠. Guerrier à mi-corps et de face, coiffé de trois roses, cuirassé et tenant de la main droite une épée; sur la poitrine il porte l'écu de Megen.

Rev. ✠ MONETT ✠ NOVIT ✠ DE ✠ MEG. Dans le champ une rose. — Arg.; poids : 5 décigr. (Pl. I, fig. 4.)

Exemplaire unique de notre cabinet.

Type exactement copié de celui employé par Guillaume Ier,

(1) L'exemplaire de la Société littéraire de Bois-le-Duc est d'argent et pèse 6 décigrammes; le nôtre est de billon et pèse 4 décigrammes 3 centigrammes.

comte de Hohen-Limbourg (1401-1442). D'après Grote (*), celui-ci au commencement de son règne ne changea rien au type de son père. C'est donc très-probablement dans les premières années du xve siècle que Jean de Megen fit fabriquer la monnaie en question.

Du moment où le comte de Limbourg changea son type, Jean de Megen s'empessa de l'imiter en faisant frapper la monnaie suivante :

3. Av. IOHANNES — COMES * M. Guerrier à mi-corps et de face, coiffé de trois roses, cuirassé et tenant de la main droite une épée ; la main gauche est appuyée sur l'écu de Megen.

Rev. * MONETA * NOV * DE * MEGEN. Dans le champ une rose. — Arg. ; poids : 3 décigr. (Pl. I, fig. 3.) (2)

Notre cabinet.

On le voit, notre comte était le servile imitateur des comtes de Limbourg sur la Lahn ou de ceux dont ces der-

(*) GROTE, *Blätter für Münzkunde*, th. III, s. 116.

(2) On remarque une différence assez notable entre l'écu qui figure sur la poitrine de Jean de Megen (fig. 4) et celui qu'il tient de la main gauche sur la monnaie n° 3. Dans le premier, les losanges figurent au champ, tandis que dans le second elles figurent en chef. Faut-il conclure de ce changement que le comte avait aussi changé les émaux de son blason ? Ou bien ces losanges indiquent-elles seulement une différence de couleur ? Nous aimons mieux adopter cette dernière opinion, parce que, vers cette époque, il n'y avait pas encore de signes particuliers pour indiquer les couleurs des armoiries. La différence que l'on remarque entre les armoiries figurées sur les monnaies de Jean de Megen se remarque aussi sur ses sceaux à cette époque.

niers avaient adopté le type. Ses monnayeurs ne se contentaient plus d'imiter les espèces des seigneurs étrangers en y ajoutant le titre de comte de Megen, il faut croire qu'à la même époque plusieurs monnaies circulaient dans les pays limitrophes frappées à l'atelier de Megen sous le titre usurpé de seigneurs étrangers. En 1418, le duc Guillaume de Bavière, comte de Hainaut et de Hollande, défendit toutes les monnaies (*byslagen*) illégalement frappées à Megen, Batenbourg et ailleurs, de quelque espèce qu'elles fussent (*).

L'administration de Jean de Megen, quelque heureuse qu'elle fût, n'était pas cependant à l'abri des revers de la fortune. Faut-il en attribuer la cause à lui-même ? Après une première union qui resta stérile, il épousa, à un âge fort avancé, Mathilde, fille de Jean de Vianen, seigneur de Beverweert. Cette union lui fit perdre l'appui de ses alliés d'autrefois. Dans la liste des écoutètes de Bois-le-Duc, Jean de Megen ne reparait plus ; les parents de sa première femme lui disputent ses droits sur la seigneurie de Haps ;

(*) MERRIS, *Charterboek*, IV, 349. Le mot *byslag*, que nous rencontrons dans ce document et par lequel on doit entendre des monnaies frappées dans un atelier monétaire quelconque sous un nom ou titre étranger, se retrouve également dans une pièce contemporaine. Dans un contrat monétaire passé entre les électeurs rhénans et la ville de Cologne, on trouve : « Item alle muntzer und ehre knechte und wardein, die beyslaege thoen uff der fuersten muntzen, oder die gelt off silver in dieselben muntzen leheren, sollen kein gelede haben in der heren landen und in der statt von Coln. » On se demande en vain d'après quel signe les négociants reconnaissaient les monnaies fabriquées ailleurs (*byslagen*) des monnaies légales. Aussi dans les édits postérieurs, au sujet de la monnaie, publiés par Hirsch, dans son *Muntz archiv.*, on rencontre le correctif : *So fern sie erkantlich sind.*

ses propres sœurs réclament, devant le banc des échevins de Bois-le-Duc, l'exécution des contrats passés devant eux, et le comte n'y échappe que par un acte de bassesse : il se reconnaît vassal et homme lige du duc de Brabant.

De son dernier mariage, Jean de Megen eut une fille, nommée Elisabeth. Nous la trouvons mentionnée dans un acte de 1418, où Gisbert de Vianen, seigneur de Beverweert, son oncle est nommé son tuteur. Nous connaissons une monnaie qui porte son nom.

6. Av. . . . ISEBEM. V . . . EGE. Heaume de profil entre deux lances.

Rev. + MON . . . MEG . . . NSIS. Croix cantonnée des lettres : M-E-G-N. (Megen).—Billon. Poids 2 gr. 5 décigr. (Pl. I, fig. 6.)

Cabinet de la Société littéraire de Bois-le-Duc.

Ce type est encore en tout conforme à celui qui fut employé vers la même époque par les ducs de Gueldre.

Le sort de cette descendante des anciens comtes de Megen est jusqu'ici couvert d'un voile impénétrable. Sa mère, Mathilde de Beverweert, apparaît dans les actes échevinaux jusqu'en 1427, comme veuve de sire Jean de Megen, *ci-devant* comte de Megen; et il n'est plus question de sa fille dans aucun document. Le comté de Megen, s'il faut en croire Cantillon (*), appartenait en 1420 à Jean de Grimbergen, seigneur d'Assche; la généalogie des sires de Grim-

(* *Description du Brabant*, t. IV, p. 12.

bergen donnée par Butkens ne permet pas d'admettre qu'Élisabeth de Megen ait épousé lesire d'Assche. Était-elle déjà décédée à cette époque? C'est ce qui nous paraît le plus vraisemblable. Par sa mort, son comté devait échoir à la famille de Dickbier, alliée à celle de Megen par le mariage de Henri Dickbier avec Thierette (*Diederika*) de Megen. Or les Dickbier étaient entrés dans la confédération contre le duc Jean IV de Brabant. Ils furent du nombre des nobles qui offrirent le titre de Ruward et le gouvernement de ces pays à Philippe de Saint-Pol. Gisbert de Beverweert et la ville de Bois-le-Duc tenaient le parti opposé, parmi les chefs duquel on comptait ce même seigneur d'Assche que nous venons de mentionner.

Si donc ce dernier a été en effet comte de Megen, nous ne voyons d'autre moyen d'expliquer l'énigme qu'en admettant qu'il a obtenu ce titre par une largesse inconsidérée de Jean IV, qui a pu confisquer, au profit d'un de ses favoris, les biens des Dickbier ses adversaires (*). On voit en effet qu'au mois d'août 1420, l'écoute de Bois-le-Duc et l'écoute de Maesland s'emparèrent, par ordre du duc, du château et de la ville de Megen. Par contre, en 1421, Henri Dickbier, fils aîné de Henri et de Thierette de Megen, par

(* Nous saisissons cette occasion pour relever une erreur de Butkens. Jean d'Assche n'a pas été décapité, en 1421, comme cet auteur le prétend, t. II, p. 160. Il fut frappé de bannissement et de confiscation de biens. Il rentra dans sa patrie et dans ses possessions par un acte d'amnistie de 1430, donné par Philippe le Bon à Bruxelles le 27 octobre. Cet acte se trouve aux Archives du royaume de Belgique, registres noirs, vol. IV, fol. 35 v° et 36. Puisque vers cette époque nous trouvons les Dickbier possesseurs du titre et du comté de Megen, il en résulte que ce territoire ne comptait pas parmi les biens patrimoniaux du seigneur d'Assche.

un revirement subit, devint écoutète de Bois-le-Duc, et employa toute son influence à amener également, pour son frère Jean, ce qu'on appelait une réconciliation avec le duc. Dès lors le séquestre des autres domaines des Dickbier, comme Mierlo, Heeswyck, etc., fut levé. A dater de cette époque on pourrait admettre que le comté de Megen soit devenu la possession incontestée des Dickbier, d'abord de Henri, seigneur de Mierlo, et depuis 1430 de son frère Jean (1).

C'est donc postérieurement à cette époque que nous devons classer les monnaies aux armes de Megen écartelées de celles des Dickbier, trois fers de moulin, deux et un.

Parmi elles on doit ranger en première ligne la suivante :

7. Av. ✠ IOHS NOMES * DE * MEGE. Le champ blasonné des armes de Megen écartelées de celles de Dickbier.

Rev. MON - ETX - DEM - EGE. Croix bourguignonne. — Arg. et billon. (Pl. I, fig. 7) (2).

Notre cabinet et celui de la Société littéraire de Bois-le-Duc.

(1) L'ordre de succession des sires de Megen, tel que nous le donnons, diffère essentiellement de celui qu'a établi Coppens, auteur dont nous aimons à reconnaître l'érudition et les consciencieuses recherches. Pour prouver notre thèse, il faudrait une longue discussion qui serait un hors-d'œuvre dans cette notice et que nous préférons réserver pour notre histoire générale de Megen.

(2) L'exemplaire de la Société littéraire de Bois-le-Duc est d'argent et pèse 3 décigr. Notre exemplaire est de billon noir et pèse 2 décigr. et 5 centigr.

Le caractère principal de l'avvers de cette monnaie est le champ blasonné des armes du comte. Au revers on remarque la croix bourguignonne, évidée au centre et passant par la légende. Ce type n'étant adopté que sous Philippe le Bon, nous ne savons s'il faut attribuer cette monnaie à ce Jean dont nous venons de parler ou à son fils (1).

Le père mourut en 1438, lorsque Philippe le Bon n'avait tenu que huit ans les rênes du pouvoir. Son fils Jean, issu de son mariage avec Jeanne Zwave, lui succéda. Quoiqu'il s'alliât à la noble famille des Batembourg, il ne sut pas dignement soutenir la réputation de ses ancêtres. Sous lui, le comté passa dans la possession de la famille de Brimeu. Mais avant d'en venir là il avait compromis le droit régalien de battre monnaie qu'avaient maintenu jusqu'ici ses prédécesseurs.

La déconsidération des monnaies frappées à Megen était arrivée à tel point que le duc de Brabant se trouva forcé d'employer la rigueur contre ce monnayage frauduleux. Des monnaies qualifiées de fausses, imitées de différents seigneurs, parcouraient le pays; le duc de Brabant exigea la punition de Henri Van Brockwyck, monnayeur du comte. Celui-ci, à ce qu'il paraît, s'y opposa de prime abord; toutefois il dut céder devant un prince plus puissant que lui, et ce ne fut qu'en sacrifiant son subalterne et en le livrant à la vindicte des lois que Jean de Megen échappa au reproche et à la peine de complicité. Il désavoua les malversations du

(1) Faudrait-il attribuer au père la monnaie d'argent à ce type et celle de billon au fils qui frappa des monnaies de très-bas aloi, comme nous le ferons voir tantôt ?

monnayeur comme ayant été faites à son insu et le livra au tribunal des échevins de Bois-le-Duc qui le firent exécuter par le chaudron, supplice ordinaire des faux monnayeurs. Un autre de ses serviteurs, Jean Hoës, qui avait distribué les fausses monnaies, fut condamné par le même tribunal à périr par la corde. Le duc de Brabant fit néanmoins subir au comte de Megen une dernière humiliation. Il lui contesta le droit que celui-ci tenait de ses ancêtres, et il le força à signer un acte par lequel il reconnaissait qu'en octroyant à son monnayeur la faculté de frapper monnaie, il s'était compromis envers le duc de Brabant qui pouvait l'en punir. Afin d'obtenir sa grâce, il se désistait, pour lui et ses successeurs, du droit qu'il avait exercé jusqu'alors, et abolissait à tout jamais l'atelier monétaire de Megen (1).

DEUXIÈME PÉRIODE.

Cet acte mit fin aux opérations monétaires de Megen. Depuis que la possession de ce territoire fut acquise par le seigneur d'Humbereourt, rien ne prouve que pendant cet intervalle les seigneurs de Megen aient enfreint l'obligation onéreuse qu'ils s'étaient imposée. Un siècle plus tard, Charles de Brimeu, alors comte de Megen, le digne descendant du fier d'Humbereourt, essaya de ressaisir l'ancien

(1) Pièce justificative B.

droit de frapper monnaie. Grand seigneur, s'il en fut, à la cour de Marguerite de Parme; soutenu par les princes de Gavre et d'Orange, il espérait écraser sous son autorité les arguments des juriscultes du conseil de Brabant. Ce fut à cette occasion que Wamesius, professeur de droit à Louvain, rendit, sur le droit contesté aux comtes de Megen de battre monnaie, un avis dont nous avons parlé au commencement de notre article.

Il résulte de ce document que Charles de Brimeu, comte de Megen, avait su obtenir des empereurs Ferdinand ou Maximilien la confirmation des privilèges de ses ancêtres. Fort de cette autorité, il soutint que c'était par violence et par abus de pouvoir que le duc de Brabant avait su arracher à son prédécesseur, Jean Diekbier II, le désistement de son droit de monnaie. D'un autre côté, le conseil de Brabant prétendit que ce comte de Megen avait perdu son droit par suite de malversations; que depuis sa réconciliation ni lui, ni aucun de ses successeurs n'avait réclamé contre cet arrêt; qu'on ne contestait aucunement à l'empereur le droit de frapper monnaie dans un endroit lui appartenant, mais seulement que ce droit ne pouvait être exercé par aucun comte de Megen en vertu de l'acte de 1430. Wamesius lui-même se déclara contre les prétentions du comte de Megen, qu'il considéra comme périmées par l'acquiescement des parties intéressées durant un siècle entier... Faute d'autres documents, nous ne pouvons indiquer précisément les phases et les résultats de ce litige; il est certain que Charles de Brimeu n'a jamais exercé le droit qu'il réclamait: absorbé lui-même par les troubles du xvie siècle, partisan dévoué de Philippe II, duc de Brabant, il n'aura nullement fait acte

d'opposition manifeste à la volonté de son souverain. Il en fut autrement de sa nièce Marie, fille de George de Brimeu, son successeur à défaut d'héritiers. Elle épousa d'abord Lancelot de Berlaimont, seigneur de Beauraing, et, en 1580, Charles de Croy, prince de Chimay. Ce fut elle qui la première, après une interruption de plus d'un siècle, fit frapper monnaie; toutefois, aucune monnaie sur laquelle paraît le nom de son premier mari ne nous est connue. Comme son père et ses frères, Lancelot de Berlaimont épousa chaudement la cause du roi d'Espagne, même lorsqu'après la mort de Requesens tous les Pays-Bas s'étaient ligués contre lui. Cette même révolution porta, au contraire, aux plus hauts emplois Charles de Croy, le second époux de Marie de Brimeu. Les sentences du conseil de Brabant auraient donc eu trop peu d'importance auprès d'un seigneur ambitieux et fier comme lui, pour l'empêcher de battre monnaie au titre de Megen. Il est vrai qu'à cette époque, il ne restait à peine de la ville de Megen que le nom; les églises, le château, la plus grande partie des maisons, tout avait été détruit et saccagé. A plus forte raison l'atelier monétaire, qui depuis longtemps ne pouvait exister de droit, avait partagé le même sort. C'est donc ailleurs que doivent avoir été frappées les monnaies indiquées par Schlegel, *Biblia in nummis*, Iena, 1705, in-4°, et citées par Madai, *Thaler Cabinet*, Königsberg, 1765, in-8°, I vol., p. 557, n° 1645; t. II, p. 557, n° 450, et t. IV, p. 285, n° 6785.

Faute d'avoir ces monnaies sous les yeux, nous en faisons suivre la description telle qu'elle se trouve dans le *Thaler Cabinet*, en faisant observer que, malgré l'affirmation de son

auteur qui attribue à ces pièces l'année 1612, époque de la mort du prince de Chimay, nous osons hardiment avancer que ces monnaies doivent avoir été frappées de 1580 à 1584.

En effet le type en est conforme à celui qui fut généralement en usage pendant la seconde moitié du xvie siècle.

Le premier thaler porte :

8. *Av.* CAROLVS.D.G. PRIN. DE CHIM. CO. MAGIEN.

Le prince à mi-corps, cuirassé, tenant de la main droite une épée nue reposant sur son épaule.

Rev. NON. VIDI. IVSTVM. DERELICT. Grand écu surmonté de trois heaumes, entre lesquels les lettres : T. S. (Triginta Stufferorum) (1).

Le second :

9. *Av.* CAROLVS. D. G. PRIN. D. CHIM. COM. MAG.

Le prince à mi-corps, à droite, à cheveux courts, barbu, posant le bras droit sur la hanche et tenant un bâton de commandement de la main gauche.

Rev. NON. VIDI. VNQVAM. IVSTVM. DERELICTVM. Croix fleuronnée ornée de cinq écussons. Sans millésime (2).

Le troisième :

10. *Av.* CAROLVS. D. G. PRIN. D. CHIM. CO. MAG.

Aigle à une tête; au-dessous un petit écu dans la légende.

(1) MADAI, n° 1645.

(2) *Ibid.*, n° 4150.

Rev. NON. VIDI. IVSTVM. DERELICTVM. Écu écartelé, heaumé et ayant pour supports deux hommes avec drapeaux; à côté de l'heaume T. S. (Triginta Stuffer.). Sans millésime⁽¹⁾.

Sur le n° 9, les cinq écus sont probablement les armoiries de Brimeu entourées des quatre quartiers de Croy. Pour fixer la date de ces monnaies, nous soumettons à nos lecteurs la déduction suivante :

Depuis son mariage, le prince de Chimay avait quitté sa patrie; sa résidence avait été d'abord à Huy, puis, entièrement converti au protestantisme par les inspirations de sa femme, il avait quitté les pays catholiques pour s'établir au milieu des provinces rebelles du nord. Vers 1584, survint la rupture qui le sépara à tout jamais de sa femme. Dans les Mémoires que le prince de Chimay nous a laissés, et qui furent publiés par M. de Reiffenberg, sous le titre tant soit peu prétentieux de : *Une existence de grand seigneur au xvie siècle*, il reconnaît lui-même l'influence qu'exercèrent sur lui les charmes et l'intelligence de sa femme. Ce fut elle qui le poussa à renier, avec la religion catholique, les souvenirs de sa famille, à abandonner son pays et à courir, pour satisfaire à son ambition, les chances que lui offrait une république naissante.

Sommes-nous injuste envers un seigneur qui nous a laissé un monument colossal de sa vanité dans ses Mémoires? Nous ne le croyons pas. A l'entendre répéter à chaque instant des invectives contre sa femme et l'accuser des fautes

(1) MADAI, n° 6785.

commises par lui par amour d'elle, on reconnaît l'ascendant qu'elle a dû exercer sur lui. Marie de Brimeu, séparée de son époux, maintint, malgré la défense des états de Hollande, son droit de battre monnaie. Serait-il absurde de croire que, par ses instigations, Charles de Croy frappa monnaie? Une analogie remarquable se rencontre dans les monnaies de son mari et des siennes, lorsque plus tard elle n'était qu'une femme délaissée; cette analogie trompa M. Chabouillet. Dans sa notice sur deux *lussebournes* d'or frappés à Megen et publiés dans le *Cabinet de l'amateur et de l'antiquaire*⁽¹⁾, faute d'avoir connu les renseignements fournis par Madai, il crut que la légende : *Non unquam vidi justum derelictum*, était une réclame de l'épouse contre l'époux inconstant et parjure.

Selon lui, Marie, protestante fervente, avait choisi de préférence, dans l'Écriture sainte, l'expression de ses sentiments froissés. Il n'en est rien. Nos citations prouvent que son mari, lorsque leur hymen n'était obscurci encore par aucun nuage, avait adopté la même devise; ne serait-il pas raisonnable d'en conclure que cette devise avait été inspirée par cette même Marie de Brimeu qui ne la désavoua pas lorsqu'elle désavoua son mari? Le sens de la devise ne nous paraît guère douteux; il ne s'agit point d'une réclame de femme injuriée, il s'agit plutôt d'une réclame de grand seigneur, qui, en dépit des jurisconsultes de la cour du souverain, maintient son droit en proclamant hautement que la cause juste ne peut et ne doit jamais succomber : cri de triomphe, après le procès que son prédé-

(1) Année 1844, p. 295 et 297.

cesseur Charles de Megen n'avait soulevé que timidement contre son seigneur féodal.

On se tromperait, d'ailleurs, en croyant que la devise adoptée par le prince de Chimay et par son épouse fut de leur invention. Cinquante ans auparavant, Henri le Jeune de Wolfenbuttel, duc de Brunswick, prince belliqueux et remuant, s'il en fut, s'en était servi également. La variante que lui-même introduisit dans la légende de ses écus, dont les uns portent *Justus*, les autres *Justitia non derelinquitur*, fournissent un argument à notre interprétation de la monnaie de Megen. La qualification de *Juste* avait moins rapport au personnage que représentait l'effigie, qu'à la cause dont il était la personnification. (*Voy. MADAI, Thaler Cab.*, t. I, p. 340, n°s 1093 et 1094.)

Nous indiquerons tantôt l'origine des monnaies de Marie de Brimeu et l'atelier où elles ont été forgées. Nous n'osons pas affirmer que le même atelier ait servi à fabriquer les pièces qui portent les titres de son mari. Nous demanderons à nos savants numismates si les écus décrits par Madai ne dénotent pas une origine allemande, d'autant plus probable que, dans les premières années de son mariage, le prince de Chimay a résidé dans les États du prince-évêque de Liège, ainsi que dans la ville impériale d'Aix-la-Chapelle.

S'il nous est impossible de déterminer avec certitude l'endroit où le prince de Chimay fit frapper ses écus, cette incertitude n'existe point à l'égard du lieu où sa femme fit forger sa monnaie. Les résolutions des états de Hollande constatent en différents endroits que c'est à Gorinchem, ville de la Hollande méridionale, que Marie de Brimeu se livra

à une industrie peu conciliable avec l'austérité extrême de ses principes religieux.

Avant d'entrer en matière, nous soumettrons à nos lecteurs la description exacte des monnaies sorties de son atelier pour autant qu'elles soient venues à notre connaissance.

11. *Av.* MARIA. A. BRI : D : G. PRINC. — D : CHIMAY. CONT. DMÆG. La princesse couronnée, assise sur un trône, tenant de la main droite un sceptre et de la main gauche un globe terrestre; à ses pieds un écu de Brimeu, trois aiglons, deux et un.

Rev. + NON. VIDI. VNQVAM. — IVSTVM. DERELICTVM. Grande rose au milieu de laquelle un écu couronné et écartelé de Brimeu et de Croy. (Pl. II, fig. 1.)

Cabinet de l'amateur et de l'antiquaire,
5e année, p. 294.

Le type de cette monnaie est, comme l'a fort bien observé M. Chabouillet dans l'ouvrage susdit, imité de la monnaie d'or de la reine Marie d'Angleterre.

12. *Av.* + TO LE EDWARD : GREG x ANO x
MAR x T x B x PRI x O x CHI x GODMÆ.
Effigie royale à mi-corps, tenant un écu écartelé de Brimeu et de Croy, posé dans un vaisseau orné d'une rose et d'un drapeau avec la lettre G.

Rev. IHE x AVT x TRANSIENS x PER x ME-
DIVM x ILLORV x IBTM. Étoile ornée de quatre petits léopards couronnés et de quatre rinceaux, le tout entouré d'une épicycloïde à huit lobes. (Pl. II, fig. 2.)

Ibid., p. 292.

Cette monnaie est encore une imitation servile des nobles d'Angleterre. M. Chabouillet en a donné l'explication en la lisant de la manière suivante : *Maria. a Brimeu. principissa. de Chimaio. comitissa. de Mægen. ad legem Edwardi Dei gratia. regis. Anglie.*

Une autre monnaie de cette même princesse et au même type, mais d'une fabrique plus barbare, a déjà été publiée dans la *Revue de la numismatique*, première série, t. VI, pl. X, fig. 8, par notre confrère M. Chalon. Les légendes en sont inintelligibles pour nous; du moins le graveur paraît avoir pris à tâche de les rendre telles: on y voit même des lettres mises à rebours. Nous les faisons suivre telles qu'elles se présentent:

13. Av. MTRB x BBRSDIHEMRE : BI : GR
RÆX ANGL. Effigie royale à mi-corps, tenant un écu d'Angleterre et posé dans un vaisseau.

Rev. x NI·TVA. BNI ꝥ O·V·T·I·M. MBR. VICBM.
SDB. SO. Au centre un H entouré de quatre léopards couronnés et de quatre rinceaux, le tout entouré d'une épicycloïde à huit lobes. (Pl. II, fig. 3.)

Mon cabinet.

Imitation du noble à la rose de Henri, roi d'Angleterre. Il est évident que le graveur, en embrouillant les lettres, tant de l'avvers que du revers, a voulu rendre inintelligible la légende dans laquelle cependant nous reconnaissons celle de Marie de Brimeu.

Nous nous hasardons d'attribuer à la même princesse deux autres monnaies dont nous ne connaissons que les revers par les coins qui en sont conservés chez M. le notaire

Boonzajer, à Gorinchem, à l'extrême obligeance de qui nous en devons la communication. Ces monnaies sont imitées du type des monnaies d'or des trois villes de Deventer, Campen et Zwol.

La première porte :

14. BENED : QVI : VENIT : IN : NOM : DOM : Trois écussons; le premier a une aigle, le second un lion, le troisième les trois aiglons de Brimeu. (Pl. II, fig. 4.)

15. La seconde porte la même légende que la précédente; les trois écussons sont, le premier aux aiglons de Brimeu, le second aux armes de Mægen, lesquelles, sans indication de couleurs, sont les mêmes que celles de l'ancien écu de Deventer, et le troisième à l'aigle. (Pl. II, fig. 5.)

Nous reconnaissons volontiers que c'est surtout à deux excellents numismates, M. Chabouillet (*Cab. de l'amateur*, an III, p. 291-299) et à M. Serrure (*Revue de la numismatique belge*, t. III, p. 260) que nous sommes redevables de pouvoir assigner à ces pièces leur véritable origine.

Pour que notre reconnaissance soit entière envers ces savants, nous tâcherons de compléter les renseignements fournis par eux et de rectifier quelques-unes de leurs erreurs.

L'absence du numéraire, — M. Serrure l'affirme à bon droit, — se fit vivement sentir depuis que les Provinces-Unies eurent accompli leur révolution et abjuré le roi d'Espagne. Toutefois, M. Serrure se trompe en supposant que pour subvenir à cette nécessité, les états de Hollande aient conçu ou favorisé l'idée de battre et d'émettre différentes espèces de monnaies contrefaites, et que ces contrefaçons aient eu l'aloi, le poids et par conséquent la valeur intrinsèque des

pièces qu'elles représentaient. S'il est incontestable que la ville de Gorinchem ait ouvert un refuge à tous les seigneurs qui exploitaient la nécessité où se trouvait le commerce pour inonder à leur propre profit les Pays-Bas de leurs monnaies ; s'il est incontestable que cette industrie coupable parait avoir été favorisée ou imitée par d'autres villes, pour n'en citer que les plus compromises, par Middelbourg, Hoorn, Enkhuizen, Campen, il est également juste de proclamer que les états n'ont épargné aucune peine pour mettre un frein à ces innovations et à ces fraudes et pour maintenir la ville de Dordrecht dans son droit ancien et exclusif de forger monnaie. L'historien de la ville de Gorinchem, Van Someren (*Beschryving van Gorinchem*, p. 575 et suiv.) avait déjà recueilli plusieurs extraits des résolutions des états de Hollande prises durant l'année 1583, et qui prouvent à l'évidence, et les abus en vigueur à Gorinchem, et la ferme volonté des états d'y mettre empêchement. C'est à ces détails que nous renvoyons nos lecteurs.

Tandis qu'Amélie de Nieuwenaeer, veuve en premières noces de Henri de Brederode, et ensuite de l'électeur palatin Frédéric III, s'efforçait de récupérer, pour sa ville de Vianen, le droit confisqué sur son premier époux, d'y frapper monnaie, don Antonio, prétendant au trône de Portugal et l'ennemi mortel de Philippe II, montait à Gorinchem, sous prétexte de cette hostilité même, un atelier monétaire à ses armes. Cependant pour se munir, à cet égard, de l'autorisation des états, l'électrice et don Antonio s'adressèrent à eux par requête.

La réponse qu'ils obtinrent est un digne monument de la probité de ses auteurs.

Le droit de monnaie, dirent les états dans leur résolution du 18 septembre 1585, est un droit régalien organisé et exploité au profit du souverain. Or, ce profit ne peut guère se réaliser qu'aux dépens des sujets. Tout changement de la monnaie se fait au moyen d'un agiotage tendant à déposséder les sujets de leurs anciennes valeurs pour convertir celles-ci en nouvelles espèces d'un aloi incertain et d'ordinaire inférieur. Eux-mêmes, affirment-ils, ont hésité jusqu'ici, nonobstant les plus grands embarras pécuniaires, à rien innover à ce sujet. Si Sa Majesté de Portugal ou l'électrice désirent frapper et distribuer leurs monnaies dans les Provinces-Unies, qu'ils les fassent frapper à Dordrecht, où il y a un hôtel de monnaie établi d'ancienneté et soumis à la surveillance et au contrôle des états (1).

En dépit de ce refus catégorique, les magistrats de Gorinchem maintinrent leur atelier, et le roi de Portugal abusa largement de leur indulgence. Le maître monnayeur, du reste, que les autorités communales, ainsi que don Antonio et l'électrice, avaient désigné pour diriger l'atelier monétaire, était un personnage des plus suspects aux yeux des états. Henri Van Velthuysen, c'était son nom, avait fabriqué depuis l'année 1576, à Batenbourg, un écu de Hollande,

(1) Dans le même sens, ils disent, dans leur résolution du 23 janvier 1590 (*Res. holl.*, p. 167) : « Do staten van Holland kunnen die van Gornichem niet verswygen dat sy het muntwerk tot Gornichem ende veel min de ongeregeltheden van dien noyt hebben toegestnen noch denken toetestaen, maer ter contrarie deselve met de staten generael ende raedt van state te doen rechten na behooren, als streckende tot notoire confusie ende ondiens niet alleen van den lande in 't gemeen, maer byzonder van den lande van Hollandt, censamentlyck de steden ende de inwoonderen van dien. »

dont on avait été obligé de prohiber la circulation, comme étant bien au-dessous de la valeur de l'écu légal. Il en fut de même des nouveaux produits de son industrie. Les testons de Portugal, forgés à Gorinchem, n'avaient qu'une valeur intrinsèque de six sols, six deniers, tandis que le cours en était fixé à treize sols la pièce.

En vain les états, de concert avec le prince d'Orange, lancèrent-ils l'interdit contre la monnaie de Gorinchem; le désordre continua durant toute l'année 1584. A Henri Van Velthuysen, qui peut-être se retira devant les menaces dont il était l'objet de la part des états, succéda dans la direction de la monnaie, une femme, dame Anne Van Wissel. C'était avec elle que le pays franc à l'entour de Groningue (*Omme-landen*) passa un contrat pour la fabrication des écus de Bourgogne (*kruisdaelders*). Ces écus, qui devaient circuler à raison de 48 sols, n'atteignirent en valeur réelle jamais au delà de 27 sols.

Les millerats au titre de Sébastien de Portugal, les nobles à la rose d'Arkel, dont nous devons la publication à M. Serre, ainsi que les nobles à la rose d'Angleterre et de Flandre; les écus de Brunswick et les patacons de Philippe II, les doubles ducats de Ferdinand et Isabelle et les castillans de Charles-Quint; toute espèce de monnaie se forgeait à cet atelier de contrebande (*).

La lutte qui s'engagea, à ce sujet, entre les états de Hollande et les états généraux, d'une part, et la ville de Gorinchem, d'autre part, nous offre le triste spectacle de l'état de

(* Nous nous réservons de publier prochainement la liste descriptive des monnaies fabriquées à Gorinchem.

décentralisation où se trouvaient à cette époque les différents pouvoirs du pays. Quoique désapprouvant hautement et désavouant les malversations qui se commettaient à Gorinchem, les états de la province n'osaient ouvertement jeter le gant à un de leurs membres les plus puissants et exciter la discorde dans leur propre sein, où sous l'administration malencontreuse de Leicester, il fallait réunir toutes les forces contre les empiétements des états généraux et du gouverneur général. De là les ménagements dont les états de Hollande usaient envers les coupables et l'exécution si peu énergique des mesures les plus rigoureuses; de là l'appui que trouvaient les magistrats de Gorinchem auprès des particuliers puissants et parfois même parmi les membres des états; de là leur opposition persévérante contre les ordonnances de la généralité et leur longue impunité.

Pour faire cesser le désordre qui régnait à Gorinchem, les états débutèrent par des remontrances amiables et des communications persuasives auxquelles ils invitèrent les députés de cette ville. Plus tard, ils envoyèrent sur les lieux le conseiller Guillaume Van Zuyleu van Nyevelt, accompagné de l'avocat fiscal et du procureur général, pour prendre les informations nécessaires et pour enlever tous les matériaux de l'atelier clandestin. Mais le magistrat de Gorinchem refusa de prêter assistance aux commissaires dans l'exécution de leur mandat; et comment y parvenir lorsque le premier officier de justice, le drossart, était lui-même complice et coopérait activement à l'émission des espèces prohibées? Un mandat d'amener, lancé par les états contre le directeur ou la directrice de la monnaie, resta également sans effet: lorsqu'un particulier, à l'im-

stigation des états, fit exécuter par huissier une sentence d'arrestation contre la dame Anne Van Wissel, les magistrats y opposèrent une résistance ouverte. Un des bourgmestres s'oublia jusqu'à dire qu'il livrerait plutôt la ville à l'ennemi commun, que de permettre une pareille arrestation. Ne sachant faire respecter leur autorité à Gorinchem, les états avisèrent des mesures coercitives pour réduire les réfractaires à l'obéissance. Par résolution du 2 mai 1585, ils autorisèrent les magistrats de toutes les villes de la Hollande à s'emparer des personnes, biens et navires des bourgeois et habitants de Gorinchem jusqu'au moment où la régence de cette ville leur eût livré prisonniers les directeurs de la monnaie ainsi que leurs officiers et commis. Dans la ville même ils avaient donné commission à un des bourgeois, Aert Jansz, de s'enquérir des abus qui avaient lieu et de les en informer⁽¹⁾. Aert Jansz dénonça les personnes compromises par la fabrication ou la mise en circulation de la monnaie, et envoya ses instructions aux officiers militaires pour en opérer l'arrestation lorsqu'elles se trouveraient hors des limites de la ville. C'est ainsi que quelques-uns des coupables tombèrent au pouvoir des états; mais leurs procès traînaient en longueur, grâce à de subtiles chicanes et à de nombreuses exceptions de droit. Les magistrats de Gorinchem ne fléchirent point. Lorsque, le 4 août 1586, dans un placard émané des états généraux, les monnaies de Gorinchem ainsi que celles d'autres ateliers clandestins (*haagmunten*) furent prohibées, les bourgmestres et consaux de Gorinchem poussèrent l'effronterie

(1) Voir sa commission dans les résolutions des états du 9 janvier 1585.

au point de réclamer contre cet acte qu'ils qualifiaient d'injure faite à leur réputation et d'exiger que le nom de cette ville restât désormais rayé du placard⁽¹⁾. Les états de Hollande renvoyèrent les plaignants à Son Excellence (le comte de Leycester) et au conseil d'État, comme auteurs du placard, en y ajoutant que, d'après leur avis, le placard ne contenait rien d'injurieux pour la ville de Gorinchem; mais que, si celle-ci croyait avoir droit à une réparation d'honneur, ils étaient également disposés à appuyer ses prétentions, et qu'ils étaient résolus de sévir rigoureusement contre les monnayers faux et frauduleux.

L'impunité d'un pareil délit à Gorinchem servit de mauvais exemple à d'autres endroits. Les villes de Campen et de Culembourg surtout inondaient le pays de leurs contrefaçons : les négociants y trouvaient un moyen de spécula-

(1) Voir *Resolution van Holland*, 9 octobre 1586. Le placard du 4 août 1586 se trouve dans le *Groot Placaatboek*, vol. I, p. 2629. Il y est question, à l'article V, des *monnaies faussées par contrefaçon* à Gorinchem, et l'article VIII assimile l'hôtel de la monnaie de Gorinchem aux ateliers prohibés de Batenbourg, Hedel, S'Heerenberg, Viane, Gronsfelt, Reckem, Stevensweert et Bommel. On se demande de quel droit les magistrats de Gorinchem avaient réclamé contre ce placard, lorsque les faits incriminés ne pouvaient être contestés. Probablement les magistrats de Gorinchem auront prétendu que la monnaie fabriquée à leur atelier n'était aucunement une monnaie de contrefaçon, mais la véritable et légale monnaie des princes dont elle portait le titre : que si cette monnaie était de mauvais aloi, ces princes en étaient seuls responsables; que si, leur insu, il se fabriquait dans leur atelier des pièces fausses, c'était à eux magistrats de poursuivre en premier lieu les coupables, et que les états généraux leur faisaient tort en déversant sur eux, par leur placard, l'odieuse de cette affaire. De cette manière, la question se réduit à une contestation du privilège exclusif de Dordrecht d'avoir un atelier monétaire dans ses murs.

tion, et les échevinages communaux poursuivaient les mal-fauteurs avec une indulgence voisine de la connivence ou de la complicité. Durant l'année 1588, les directeurs généraux de la monnaie fatiguaient les états de leurs doléances et réclamaient sérieusement la suppression des ateliers des monnaies illicites qui pullulaient de tous côtés. Ils y dési-gnaient spécialement la ville de Gorinchem, dont *les nobles à la rose avaient absorbé toute la bonne et forte monnaie* des Provinces-Unies. On rédigea une nouvelle ordonnance; elle resta malheureusement à l'état de projet. Pour ménager les susceptibilités d'un de leurs membres, les états de Hollande proposèrent tant de changements et d'adoucis-sements au projet primitif, qu'on jugea mieux de ne pas la publier du tout que de la publier tellement mutilée. Le 8 novembre 1589, les maîtres généraux de la monnaie réitérèrent leurs instances auprès des états généraux. Ils étayèrent leurs plaintes des preuves les plus convaincantes tirées des confessions des prisonniers, et exhibèrent les corps de délit qui constataient les falsifications. Gorinchem, Hornes et d'autres villes n'en réclamèrent pas moins contre les décisions des états.

Notre laborieux historien Bor nous a dispensé de raconter les détails de cette dernière lutte. Nous renvoyons nos lecteurs au XXVIIe livre de ses *Guerres des Pays-Bas* : nous ajouterons seulement, aux détails fournis par lui, qu'encore, en janvier 1591, le drossart et les consaux de Gorinchem refusèrent leur assistance à l'huissier des états pour arrê-ter les monnayeurs dans leur ville; que, par une nou-velle résolution de la même année, quelques commissaires des états furent adjoints à l'officier et à la justice de cette

ville afin de procéder à la punition des excès y commis. (*Résol. Holl.*, 1591, pag. 47-107.) Ce ne fut qu'au bout d'un laps de temps assez considérable et des efforts les plus persévérants qu'on parvint à supprimer l'atelier de monnaies illicites établi à Gorinchem.

Marie de Brimeu avait pris une part active dans ces démêlés. De même que don Antonio de Portugal et les autorités du pays franc à l'entour de Groningue, elle avait passé avec la ville de Gorinchem un contrat en forme pour y frapper monnaie. Mais il paraît que son contrat se distin-guait de celui des autres par un point essentiel. Ceux-ci se conformaient aux règlements établis par la ville de Gorin-chem, et nommaient en commun, avec la ville, le maître mon-nayeur. Marie de Brimeu, au contraire, avait le sien à elle, qui portait le titre de monnayeur de Megen. Hans ou Jean Van Everdingen, — c'était le nom du monnayeur, — avait-il déjà servi la princesse de Chimay en cette qualité avant qu'elle se fût établie dans les Pays-Bas? Était-ce à lui qu'on doit les écus au titre et à l'effigie du prince son mari? Ou plutôt, la dévote princesse proposa-t-elle pour son industrie des licences qui firent reculer jusqu'aux magistrats peu scrupu-leux de Gorinchem? Voulait-elle dérober même à leur con-trôle les fraudes qu'elle avait projetées? Nous n'osons résoudre ces questions; il faut l'avouer cependant : les con-trefaçons par trop étudiées des monnaies d'Édouard et de Marie Tudor nous inspirent une très-mauvaise opinion sur cette pieuse dame et sur sa bonne foi sous le rapport du numéraire.

Aert Jansz, l'agent secret des états à Gorinchem, ne tarda pas à dénoncer Marie de Brimeu à ses mandataires. Bientôt,

par son intervention, deux ouvriers monnayeurs de la comtesse furent arrêtés à Viane, et l'argent dont ils se trouvaient munis leur fut enlevé. Princesse de qualité et épouse d'un seigneur également influent que les états espéraient encore toujours ramener à leur parti, on usa à son égard de toute la condescendance possible. Ses deux ouvriers furent bientôt élargis, sous la promesse verbale de se présenter devant la justice lorsqu'ils en seraient requis. L'argent saisi ne fut pas, suivant la pénalité formulée dans les ordonnances, confisqué au profit de la monnaie de Dordrecht; il fut déposé d'abord dans la trésorerie de la Hollande, ensuite à la monnaie de Dordrecht, pour y être gardé jusqu'à ce que les états en auraient autrement disposé. Enfin il fut restitué à ses propriétaires.

Cette indulgence n'empêcha pas toutefois que les états de Zélande, dans leur placard du 14 août 1585, ne signalassent comme réprochée la monnaie contrefaite à Gorinchem sous le nom de don Antonio, roi de Portugal, celle des prince et princesse de Chimay, comte ou comtesse de Megen, celle du pays franc à l'entour de Groningue ou de qui que ce soit. (*Gr. Plakkaatboek*, D. 11, pag. 2190.) Bientôt après Marie de Brimeu s'adressa par requête aux états, pour obtenir l'exemption des impôts qui s'accordait aux descendants des maisons souveraines ou princières; mais sa demande ne lui fut accordée qu'à condition que dorénavant nulle monnaie ne se fabriquerait à Gorinchem, par son autorité ou en son nom. Les états députèrent même vers elle un de leurs conseillers, pour exiger d'elle le double de son contrat passé avec la ville de Gorinchem.

Marie de Brimeu fut-elle docile à ces injonctions? Suivant

feu M. Van Wyn, dans ses *Annotations sur l'histoire nationale* de WAGENAAR, tom. VIII, p. 61, il paraît qu'encore en 1587, Hans Van Everdingen a été cité pour comparaître devant la barre des états, à cause de la monnaie de Gorinchem. Nous croyons cependant que M. Van Wyn a confondu le maître monnayeur de Gorinchem avec le monnayeur de Megen. Du moins, dans les résolutions des états de Hollande du 9 novembre 1587, par lui citées, p. 719, nous trouvons simplement mentionné le premier de ces monnayeurs, sans qu'il y soit en aucune façon question de Hans Van Everdingen. Au contraire, une lettre de la princesse, datée du 9 mai 1588, nous porte à supposer qu'Everdingen avait alors quitté la Hollande depuis quelque temps et qu'il exerçait son industrie à Megen même, de l'aveu de ses maîtres.

L'an 1586, cette ville avait été réduite sous l'obéissance du roi d'Espagne par les armes victorieuses du duc de Parme; il est vrai de dire qu'à cette époque, Megen présentait le plus triste spectacle de désolation; la plus grande partie des habitants avaient abandonné leurs foyers: quelques pans de murs, des maisons dévastées, le château et les églises en ruine, étaient le prix de la conquête.

Toutefois, avec la réduction, une ère de bien-être relatif avait recommencé pour la ville. Au régime militaire des capitaines étrangers, aux lois martiales, aux désordres sanguinaires de la soldatesque mercenaire, au vol et au pillage succéda la reconstitution de l'autorité civile. François Suequet fut nommé drossart et d'autres lui succédèrent dans ses fonctions. Nos archives de Megen ne font remonter ce meilleur état de choses qu'aux années 1590

et 1891. Mais dans la lettre que nous avons mentionnée, nous trouvons le drossart en fonction antérieurement à cette époque. En 1893, la tranquillité de la ville s'était tellement raffermie, que les émigrés, ceux même qui avaient servi dans le camp ennemi, sollicitèrent et obtinrent du duc de Parme leur pardon et l'autorisation de pouvoir retourner dans leurs foyers. Marie de Brimeu, il est vrai, était ouvertement rebelle au roi : calviniste déclarée, elle habita longtemps la Hollande, et alla enfin mourir à Liège. Mais son époux, que le parti espagnol trouva intérêt à ménager, exerçait, dans le comté, une autorité indivise, et l'un et l'autre abusèrent de la tolérance qu'on leur accordait pour remonter, dans le chef-lieu de leur domaine, leur atelier monétaire. Nous ne pouvons autrement interpréter la lettre en question. Nous l'avons reproduite d'après une mauvaise copie du siècle dernier⁽¹⁾. Nos lecteurs la trouveront parmi les pièces justificatives. Ils jugeront si le mot *par delà* peut se rapporter à autre chose qu'à Megen même, seul endroit, au reste, dont il est question dans la lettre.

Nous n'insistons pas sur le sommaire inscrit en tête de cette lettre; il est d'une date bien postérieure à la pièce et ne présente sur son contenu que l'opinion individuelle de l'employé qui, après le traité de Westphalie, compulsait ce recueil⁽²⁾.

Triste réflexion, du reste ! Les époux de Chimay, antipathiques sur tous les principes, n'étaient d'accord que

(1) Si nous ne nous trompons, cette lettre se trouve imprimée dans un recueil de pièces justificatives relatives aux comtes de Megen, que nous avons eues autrefois sous les yeux; impossible néanmoins de nous rappeler le lieu ou l'époque. (Voir pièce justificative D.)

(2) Nous ne nous souvenons pas de l'original de ce recueil. La copie, dont

lorsqu'il s'agissait d'un gain équivoque, pour ne pas dire coupable. Longtemps encore les maisons de Megen restèrent désertes; l'église et le château ne se relevaient que péniblement de leurs cendres : les seigneurs vivaient éloignés de leur domaine plutôt que de séjourner au milieu de ses décombres; mais la première chose qu'ils songeaient à réédifier était leur hôtel de monnaie de contrebande !

Après cela, les époux de Chimay pouvaient bien inscrire sur leurs coins cette devise fastueuse : *Que la cause du juste ne resterait jamais délaissée !* L'adage n'était guère de bonne augure. Celui qui l'avait usurpé autrefois, le turbulent Henri de Wolfenbuttel, perdit bientôt après ses États; prisonnier lui-même, ses ennemis changèrent en amère dérision sa prétentieuse réclame⁽¹⁾. Quant à Marie de Brimeu, nous l'avons vue à l'œuvre, déconsidérant sa cause par l'emploi blâmable qu'elle fit de son triomphe éphémère. Sa monnaie, décriée par le pays où elle-même avait trouvé l'hospitalité, prohibée par les résolutions et les placards des autorités, finissait par n'avoir circulation que dans les

la lettre que nous publions a été extraite, repose aux archives du royaume des Pays-Bas, à la Haye. Elle est faite par ce même copiste qui, vers la fin du siècle dernier, a rempli les archives du royaume, à Bruxelles, de son griffonnage et dont nous avons souvent regretté l'ignorance et le manque d'exactitude. Nous avons indiqué, dans la lettre de Marie de Brimeu, les endroits évidemment fautifs et essayé d'en rétablir le sens.

(1) MADAI, *Volst. Thal. Cab.*, I, p. 340, n° 1093 : « Als die Schmalkaldischen Bundesverwannten ihn A. 1545 gefangen bekamen, schlugen sie eine Münze, worauf der Herzogs symbolum : JVSTVS N. DERLINQ. auf ihn, in contrainren Verstande, gedentet ward : *Justus nunc derelinquitur*, weil der Hertog sich auf seine eingebildete Scheingerechtigkeit verlassen hatte... »

limites étroites de son chétif domaine. Son nouvel atelier de Megen ne peut avoir eu qu'une courte existence; nous n'en avons d'autre trace que dans la lettre que nous publions. Le désaccord continu de la dame de Megen avec son époux n'assurait, au reste, aucune durée à une association immorale, d'autant moins stable qu'elle n'avait point d'autre but qu'un vil intérêt. L'attachement du prince de Chimay à la cause du roi d'Espagne, la dignité qu'il devait soutenir parmi les nobles de la Belgique et le discrédit dans lequel étaient tombées les opérations monétaires de la comtesse son épouse, étaient autant de causes qui amenèrent bientôt la suppression totale d'une industrie, qui s'exerçait en dépit de la conscience publique, des constitutions du pays et des arrêts des cours souveraines.

Nous devons soumettre encore une observation à nos lecteurs. Tandis que, dans les Provinces-Unies, les placards de 1585 et 1586 dénonçaient et billonnaient les monnaies de la comtesse de Megen, dans les Pays-Bas méridionaux le placard de 1585 énumère et décrit minutieusement toutes les monnaies sorties des ateliers clandestins, tels que de Batenbourg, Gronsveld, Reckheim, Hedel, 's Herenberg et d'autres, mais ne mentionne ni les monnaies de la comtesse de Megen, ni celles du prince de Chimay. Toutefois, l'existence simultanée, à cette époque, des monnaies de l'une et de l'autre, nous semble assez prouvée par les termes mêmes du placard des états de Zélande, du 15 août 1585 : « *Munt geconterseyt tot Gorcum op den naem van prince of prinsesse van Chimay, graef ofte graevinne van Megen;* » faut-il conclure de cette circonstance que la monnaie au titre de Megen était moins répandue dans la Belgique que dans la

partie septentrionale des Pays-Bas? Ou bien voulait-on ménager la susceptibilité du prince de Chimay qui, justement à cette époque, négociait sa réconciliation avec le roi d'Espagne?

Nous laissons à d'autres la solution de ce problème. Le caractère clandestin des opérations monétaires, dont nous venons d'esquisser l'histoire, présente encore d'autres obstacles et nous empêche de déterminer avec assurance le lieu d'origine et la juste date des pièces frappées au nom du prince et de la princesse de Chimay. Nos lecteurs n'en ont que plus de droit de s'écarter de ce que nous avons avancé à ce sujet.

Pourquoi, nous demandera-t-on, placer plutôt la fabrication des thalers du prince de Chimay dans une localité inconnue de l'Allemagne qu'à Gorinchem, où cependant, suivant le placard de 1585, on a également frappé monnaie en son nom? Pourquoi faire remonter ces mêmes écus à une époque antérieure à l'établissement de l'atelier de Gorinchem? Qu'est-ce qui empêche qu'ils aient été frappés, en 1585 ou postérieurement, à l'atelier de Megen? Pourquoi ne pas admettre que deux ateliers, celui de Gorinchem et celui de Megen aient fonctionné à la même époque et dans les mêmes intérêts? A toutes ces questions nous n'avons qu'une réponse : nous avons proposé à nos lecteurs ce qui, réflexion faite, nous paraissait le plus vraisemblable. Nous aurions abusé de leur patience si, à défaut de preuves certaines, nous eussions reproduit nos propres raisonnements, qui bien souvent n'avaient rien pour point de départ et d'appui, sauf quelques données incertaines et de vagues suppositions. Des nouvelles recherches, soit dans les archives de Megen. mal-

heureusement trop dispersées, soit dans celles de Gorinchem, dont le sort nous est inconnu, soit enfin dans les actes et résolutions des états généraux, pourront peut-être jeter sur cette matière un jour nouveau qui nous manque jusqu'ici. Loin de nous soustraire à ces recherches nous comptons au contraire y revenir, soit en traitant l'histoire de l'atelier monétaire de Gorinchem, soit en continuant nos études sur le comté de Megen que nous nous sommes engagé à livrer au public. Pour le moment nous nous contenterons d'avoir appelé l'attention de nos lecteurs sur quelques monnaies d'une excessive rareté et presque inconnues, et d'avoir fourni quelques matériaux pour en composer l'histoire. Si, s'intéressant à nos études, les numismates, par des communications bienveillantes, voulaient bien nous fournir l'occasion de compléter nos renseignements et de rectifier les erreurs que nous avons pu commettre, notre modeste publication aurait obtenu un résultat sur lequel nous n'osons compter, mais qui satisferait pleinement notre ambition.

Extr

Des
Johan
valori
annur
tione
unive
sita i
Henri
warar
centos
prius
suffici
post E
cum o

(1) E
qu'il
comté
desce
Megen
lui-m
son hé
tions

PIÈCES JUSTIFICATIVES.

A

Extrait du registre échevinal de Bois-le-Duc à l'année 1580 (1).

Domicillus Johannis, comes de Meghen, hereditarie vendidit Johanni de Enode hereditarium censum triginta *audē scilde* seu valoris solvendorum hereditarie semienni et primo termino infra annum, ex molendino venti stante juxta Megen atque ex molitione dicta *Malenge*, et etiam juribus et attinentiis dicti molendini universis, nec non ex decima ad dictam venditionem spectante sita in parochia de Megen, ut etiam promittebat et avebat Henricus Dickier, dominus de Mierle indivisim, super omnem warandiam et obligationem deponere, excepto hereditario censu centorum et xx^{ti} *liliorum aureorum de Megen* ex dicta decima prius solvendorum et dictus (?) promisit indivisim super omnem sufficientem facere. Testes Liamschap et Oude. Datum sabbato post Renigium. Et potest redimere, etc., infra quatuor annos cum *ccc audē scilden* et cum pleno censu, etc.

(1) Nous reproduisons ce document ancien d'autant plus volontiers, qu'il prouve que la famille de Dickier n'est entrée en possession du comté de Megen que par le décès de Jean de Megen et l'extinction des descendants de cette famille. Henri Dickier était neveu du comte de Megen, par son mariage avec Thierette de Megen, nièce de celui-ci. Jean lui-même n'était probablement pas marié à cette époque. Un Dickier était son héritier présomptif et, comme tel, il se portait garant pour les transactions de son oncle.

B

Ik Jan, greve te Meghen ende heere te Mierle, doen cond allen lieden: alsoe als ic onlanex leden geconsenteert hebbe gehadt eenen muntmeester, geheiten meester Heinrick van Broeckwyck, te munten, in mynre stad van Meghen op die prente van minen name ende mynre wapenen zekere cleyne pennyneskens, gelyc mine voirderen greven te Meghen, dierre zielen God genedich zy, van oudts geploghen hebben gehadt, welke muntmeester in dien hem alsoe niet en heeft gedragen, alst behoirde, mer, dat meer is, heeft buten minen wetene off consente, oic gemunt gehadt alrehande valsehe penningen beide van goude ende van zilvere, geconterfait nae andere hieren munten, alsoe dat ic hem daer om te Meghen hadde doen vangen, ende is daer om naederhandt in de stad van den Bosch gericht van den live; ende is oic geboert dat ic, hoe wael ic van der valseheit ende onbehoirliker hanteryngen des voirschreven muntmeesters niet en wiste, om des voirschreven consents wille, hem by my gegevene, gelyc voirschreve steet, grootelic te begrype gestelt hebbe geweest by mineren genedigen heere den hertoge van Bourgoignen ende van Brabant, die welke nae der handt my daer af genomen heeft in synre gracien ende genaden; ende heeft my quytgeschouden ende verlaten alle't gheen dat syne genade my daer af soude moegen heysschen, ende dair inne, ic my in dien tegen den selven oft 't gericht mach hebben misgrepen, gelyc den selven synre genaden openen bezegelde brieve, die ic te mywerts hebbe, dat clairliker inhouden; soe eist dat ic voer my, myne erven ende nacommelingen, greven te Meghen, mynen voirschreven genedigen heere ende synen erven ende nacommelingen hebbe geloest ende gelove, in goeden trouwen, dat ic noch die selve

mine erven ende nacommelingen in egheenen toecommenden tyden, in onsen heerlicheyde van Meghen, ennige pennynen selen doen of laten munten, noch oic ons vermeten ennige munte aldaer te hebben. Ende so verre ic ennich recht hebbe aldair te moegen munten, daer op hebbie vertegen ende verthye, mit desen brieve, voir my ende myne erven ende nacommelingen voirschreven. In oirconden myns zegels hier aen gehangen opten xxvijen daeh van junio in 't jair ons heeren duysent cecc ende vyftich.

Archives du Royaume, chambre des comptes,
reg. n° 152, fol. 114 v°.

C

Jo. WAMESH *responsorum sive consiliorum ad jus forumque civile pertinentium* cent. II. cons. 54. Ed. Antv., p. 116-117.

Quod ex parte Illustris D. Comitis Megensis proponitur de jure ac usu monetæ repetendo ac exercendo in oppido Megensi, quod olim ab Imperatoribus obtentum, propter pactionem et conventionem cum Philippo, duce Burgundiæ et Brabantiae, initam, jam plusquam centum annis intermissum fuit, dubiam primo conspectu habere videtur quæstionem: nam ad pacti et conventionis inutilitatem asserendam hoc primum facere videtur, quod neque jure servitutis hujusmodi conventio stare posset. Qua enim ratione servitutum species improbantur, et pro nullis habentur, ne liceat tibi in tuo fundo ire, consistere, lavare, ignem facere (1); eadem quoque nihil actum videtur

(1) L. quoties I deseruit. — L. si cui, § ult., si servit. vindic.

hac conventione, ne illustri D. Comiti Megensi in suo oppido monetam cudere liceat; praesertim quod oppidum Megense immediate Imperio, non ducatus Brabantiae subjectum esse dicatur, et jus cudendae monetae ab Imperatore D. Comes obtentum habeat. Neque etiam jure pacti, cum pactio, ne re sua quis utatur, ne rem propriam alienet, et alia similia faciat, jure non subsistat⁽¹⁾, quod naturali rationi adversetur rei suae arbitrium cuiquam auferri⁽²⁾. Quae inutilitas seu pacti nullitas hic magis in proclivi esse videtur, ex eo quod per impressionem et metum ea promissio extorta et facta dicatur principi vicino ac potentiori; ut metu gestum merito ratum haberi non debeat⁽³⁾, quasi perdurante eodem metu ac timore ex comparatione tam potentis Principis (cui renunciatio ac promissio de non exercenda moneta facta est) illiusque successorum, quorum potentia ex accessione multarum regionum crevit, respectu inferioris quamvis non subditi Comitis. Ut enim in paritate personarum metus praesumptio nulla⁽⁴⁾; ita in tanta imparitate facilis est, et perdurare praesumitur metus, imparitate durante⁽⁵⁾: quia scilicet durat causa metus⁽⁶⁾, et solus jussus seu praecceptum regis pro metu⁽⁷⁾ habetur. Caeterum in rei ac juris veritatem pressius inquirendo verius nobis videtur, quod non liceat illustri D. Comiti, invito duce Brabantiae, abdicatum semel jus cudendae monetae repetere. Quin enim quisque juri suo renunciare possit dubitationem non habet⁽⁸⁾. Et quamvis difficilior, neque

(1) L. penult., de pact. Doct. in l. qui Roma, § coheredes. De verbor. oblig.

(2) L. nemo exteros de jud. — L. in re mandata. C., mandat.

(3) L. 1, de eo quod met. caus. — L. si per impres. C., eodem.

(4) C. Lotharius et ibi gloss. 31, q. 2.

(5) Felinus in C. 1, de officio deleg.

(6) Bald. in l. 2, in fin. C., de his qui per met. non appell.

(7) Decius cons. 219, viso puncto.

(8) L. si iudex de minor. — L. pen. C., de pact.

communiter hujusmodi jus abnutivum seu negativum in fundo seu loco alieno constitui possit et servitutum ea natura non sit⁽¹⁾; nec paciscendo quis alienum obliget, si sua non intersit⁽²⁾; et denique re sua quis uti prohiberi non debeat⁽³⁾: quin tamen ea libertas justis pactionibus et conventionibus restringi possit, et hujusmodi velut negativa servitus, si paciscentis ac stipulantis interest, constitui possit, nulla est dubitatio: quoniam naturae servitutum non repugnat promissio, ut in suo quis aliquid non faciat⁽⁴⁾, si stipulantis interest, etiamsi omnimoda utilitas inde ad paciscentem non perveniat⁽⁵⁾. Quaedam enim habere possumus, etiamsi non sint nobis utilia⁽⁶⁾. Interesse autem ducis Brabantiae ne in Mega moneta cudatur, duplici ratione probatur. Primum propter loci vicinitatem, et quod comitatus megensis undique fere cingatur limitibus Brabantiae; in qua cum multae sint officinae monetariae, interest ducis Brabantiae tam vicinos monetantes non habere. Eaque ratione utilis dicitur pactio, qua vicinus vicino tinctori aut fabro promittit, in suo fundo non exercere tinctoriam aut fabrilem artem⁽⁷⁾. Nec ad rem facit quod istud jus monetae habeat ab Imperatore illustris D. Comes: nam de causa aut origine acquisitionis rei quaerendum non est, sed de jure pactionis, cujus legem servari bona fides exposcit⁽⁸⁾; praesertim quod hic non agatur de Imperatore excludendo, cui non dicimus ex hac pactione ademptam esse facultatem cudendi monetam in oppido seu comitatu megensi, si id forte vellet; sed tantum de potestate

(1) D. l. quoties. D. l., sicut § ult.

(2) L. Stipulatio, § alteri. de verb. oblig.

(3) D. l. in re mandata. — L. pen., de pact.

(4) D. l. quoties.

(5) D. l. quoties, § 1. L. si quando, § cum in domo. Si serv. vindic.

(6) L. et fundo de servitut., in fine.

(7) Bartol., in l. venditor, ff, compraæ castrens. in d. l. quoties.

(8) D. l. venditor.

ne facultate D. Comitis, quam hac pactione a se hæredibus, suis expressis et intensis verbis projecit. Jus imperii suo loco stare permittimus, sed in comparatione totius imperii, privatae seu singularis personæ, successorumque illius jus coangustari posse putamus. Eaque ratione responsum est (1) valere pactionem qua vicinus vicino promittit in mari non piscari, quamvis mari, quod natura omnibus patet, servitus imponi privata lege non possit: ita ut hæc conventio si non posset proprie stare jure servitutis, ne imperio aut imperatori illa imposita dicatur; stabit tamen jure pactionis personalis, afficientis promittentem, et ejus hæredes: quia in ea pactione hæredum mentio facta est. Nec absimilis quoque est hæc pactio illi, qua vicinus promittit vicino in suo proprio fundo lapidem non cedere, ob hoc solum ne fragmenta lapidum in vicini fundum cadant (2); hoc enim ea pactione, de qua agimus, effectum est, ne moneta megensis, ex vicinitate loci in Brabantia distribuatur, cum detrimento monetæ ducis. — Altera causa cur ducis Brabantie interfuerit demonstratur ex verbis ipsius pactionis, promissionis et renunciationis: quod scilicet in comitatu Megensi non satis diligenter advertente D. Comite, in officina monetaria Megensi non satis probæ notæ, sed adulterina moneta fuerit excusa; ita ut propter abusum et negligentiore curam justa videatur fuisse dicto duci causa restringendi usum monetæ cudendæ et paciscendi ac jure conventionis obligandi D. Comitem, ne ei amplius monetam ibi cudere liceat. Si enim propter sola rudera et rescamenta lapidum ne exiliant vel cadant in vicinum fundum quis sibi potest adimere jus credendi lapidem in proprio fundo (3), quanto magis jus cudendæ monetæ, ne illa deferatur ac distribuatur in vicini principis, qui latius exeret monetam,

(1) In d. l. venditor.

(2) D. l. sicut § Aristo vers. Alphenum.

(3) D. vers. Alphenum.

ditionem, et ut dandæ adulterinæ monetæ occasio subtrahatur; non tam illustri D. Comiti qui ipse per se nunquam eudit, sed monetariis ac monetæ præfectis. De metu quod superius dictum est, non satis probabile est: eo quod verba pactionis seu promissionis diversum significant, et factæ promissionis causam, camque justam et probabilem expressim insertam continent; idque ita, ut etiamsi constituatur D. Comitem non plane libera voluntate, sed invitum ad eam promissionem redactum fuisse, et ex potentia ducis aliquem metum non præcise compulsivum, sed aliquomodo impellentem fuisse: nihilominus obligat hæc promissio, et nihilo magis justa sit causa eam rescindendi, aut adversus eam restitutionem integri petendi; ob id quod hujus metus causa illustris dominus Comes ipse sibi fuerit (1). Cum non absurdum sit dominum quamvis innocentem ex delicto sui ministri in ministerio suo peccantis teneri et obligari (2). Cum nulla vel antecedens, vel in re ipsa, vel subsequens extet illustris D. comitis renunciantis ac promittentis protestatio, vel querela: sed jam inde ab ea renunciatione ac promissione tot lapsi sint anni, quibus promissor aut ejus hæredes exercitium monetæ non repetierint, sed prohibitione ducis, propriæque promissioni acquieverint; nec in oppido aut comitatu Megensi officinam monetariam exercuerunt; sic quod plenissima præscriptione jus ducis Brabantie ex dicta conventionione confirmatum, et jus D. Comitis plenissime extinctum censeatur (3). Cum tanti temporis acquiescentia et cursus, restitutionis, et rescisionis, ac cujuscunque actionis potestatem peremerit atque encraverit (4), nulla ex parte vel promittentis vel succes-

(1) L. nec timorem, § proinde, § si mulier in princip. de eo quod metus caus.

(2) L. ne quid et ibi. BART. nu. 2. de incend., ruin., naufr.

(3) Arg. l. si quicumque de diversis et tem. prescrip. DECRET. cons. 271 in casu transmissio.

(4) L. sicut. — L. omnes. C., de pres. 50 vel 40 ann.

successorum ejus apud superiorem h. e. Imperatorem hac de re proposita querela; ad quem cum semper et ab initio patuerit accessus, nulla potest esse vis metûs aut concussionis præsumptio sed potius contraria : cui non nisi apertissimas probationes violentiæ in re recenti potuisset apponere D. Comes promittens et renuntians (1).

D

Ordonnantie van vrouwe Maria Van Brimeu, gravinne van Megen, aen haren muntslager tot Megen van te doen eenige betalingen uit de penningen die hy aldaer door haer bevel was slaende.

Maria de Brimeu, princesse de Chimay, comtesse de Megen, dame de Humbercourt, Housdaing, etc. Jean van Everdingen, monnoyeur de Megen, nous vous ordonnons que incontinent, ceste veue, vous delivrez au docteur Lyster, conseiller, ou à François Suequet, drossard de (Megen) ou au quelque (*sic*) autre de leur part portant ceste avec leur commission ou de chascun, deux mille florins de Brabant, qu'avez promi à Monseigneur mon mary de payer dans deux mois qui s'en vont expirer. Et si ne pouvez icelle somme satisfaire prestement, ne faillez de leur delivrer ou à chascun d'eux (comme diet est) les 500 florins qu'avez diet à Lyevin, gentilhomme de notre maison, quand il étoit par delà, de delivrer dans huit jours lors après qui sont expirez. Vous *et* (y) adjoucterez le plus *qui* pourrez audiets 500 florins, et en prenant recepisse et quittance de diet Lyster

(1) L. non est verisimile in princip. de eo quod met. caus.

et Lucquet ou à l'un deux, ou leur commis de la somme que delivrez : elle vous sera allouée *et comptées* (ès *comptes*?) qui se rendront concernant *le faict de la monnoie dudict Megen*. Et ne faillez lesdiets deux mois expirez de delivrer audiets Leyster et Suequet ou chascun d'eux la reste de mille florins, qui n'aurerz satisfait *prestement* (presentement?); de laquelle reste ils vous donneront ou chascun d'eux, lorsqu'ils la recevront, quittance qui vous sera aussi allouée. Donnée sous ma signature et cachet en la ville de Middelbourg en Wacheren (*sic*) Zeelande, ce vij^e jour de mai 1588. — Signé Marie de Brimeu.

W.M.G. Arts
Zwanensingel 259
6601 GK Wijchen
tel. 08894-16247

Wijchen, 8 december 1992

Aan Noordbrabantse Commissie van wapen- en vlaggenkunde
Purmerstraat 14
5628 HE Eindhoven

Geachte Dames - Heren,

In juli 1992 is door de Noordbrabantse commissie voor wapen en vlaggenkunde een rapport samengesteld en uitgebracht aangaande herziening van wapens van gemeenten alsmede de instelling van wapens voor enkele dorpen in de regio Brabant Noordoost.

In mijn functie van bestuurslid van de Heemkundekring Megen, Haren en Macharen vernam ik op 14 september 1992 het bestaan van het voornoemd rapport.

De commissie biedt in haar rapport de mogelijkheid te reageren, waarvan ik bij deze gebruik maak.

Mijn reactie betreft het gemeentewapen van de gemeente Megen c.a. en een toekomstig dorpswapen voor Haren. Tevens maak ik van de gelegenheid gebruik, vooruitlopend op de nieuwe gemeentelijke herindeling, hierbij een wapen Ravenstein-Megen te presenteren.

Het rapport "Herziening gemeentewapen Megen, nieuw dorpswapen Haren" zal o.a. worden toegezonden aan de gemeente Megen, de hoge Raad van Adel, de streekarchivaris en de wapencommissie voornoemd.

Evenals de commissie van wapen en vlaggenkunde verwacht ook ik een reactie op mijn rapport.

Hoogachtend,

W.M. Arts

Herziening gemeentewapen Megen,

nieuw dorpswapen Haren.

Herziening gemeentewapen Megen,
nieuw dorpswapen Haren.

Tijdens een vergadering van het bestuur van de Heemkundekring Megen, Haren en Macharen, welke is gehouden op 14 september 1992, kwam het "Rapport betreffende herziening van de wapens van gemeenten en instelling van wapens voor dorpen in de regio Brabant Noordoost" aan de orde.

Het rapport is een uitgave van de Noordbrabantse Commissie voor wapen en vlaggenkunde, uitg. juli 1992.

De commissie tracht met haar rapport de gemeentebesturen te overtuigen van de wenselijkheid van verbetering van de huidige gemeentewapens. Het rapport kan tevens een informatiebron zijn wanneer als gevolg van een gemeentelijke herindeling een nieuw gemeentewapen ontworpen moet worden.

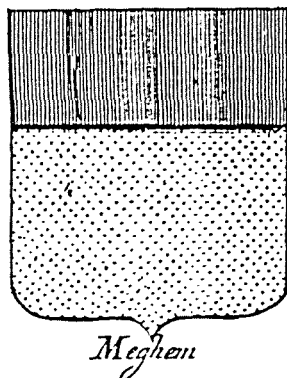
Met de doelstelling van genoemde commissie in gedachten, en na zorgvuldig raadpleging van het rapport, wil ik hierbij op persoonlijke titel zowel aan het gemeentebestuur van Megen c.a., de hoge Raad van Adel, de streekarchivaris, en de commissie voornoemd, mijn mening en advies ter kennis brengen aangaande de wapens van:

- 1.) het voormalige graafschap Megen.
- 2.) de voormalige gemeente Haren-Macharen.
- 3.) de huidige gemeente Megen, Haren en Macharen.
- 4.) een eventueel nieuw gemeentewapen Ravenstein-Megen.
- 5.) een dorpswapen Haren.

(bij beschrijving van het betreffende wapen is de
bladwijzering aangehouden van het voornoemd rapport.)

- 1.) Het voormalige graafschap Megen. (blz. 5 en 72)

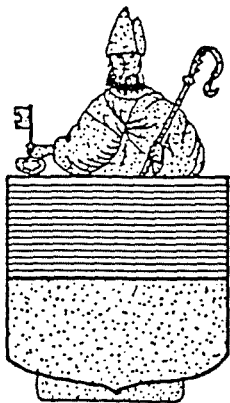
Graafschap Megen: goud, met een schildhoofd van keel. Naar analogie van het wapen van de oorspronkelijke graven van Megen ging ook de stad en later de schepenbank van het Land over tot het voeren van genoemd wapen. Een zegel van de schepenbank van het graafschap zelf [d.i. stad én Land] is niet bekend.

2.) Voormalige gemeente Haren-Macharen.

De voormalige gemeente Haren-Macharen heeft in 1817 als haar gemeentewapen aangenomen een afbeelding van het oude schependomzegel van de schepenbank Haren, Macharen en Teeffelen (zie blz.50).

De voormalige gemeente Haren en Macharen werd bij K.B. van 25.9.1820 gevoegd bij de toenmalige gemeente Megen en voerde als wapen: coupé, het eerste van lazuur en het tweede van goud. Het schild rustende tegen St. Petrus van goud (16.7.1817).

Bij Keizerlijk Besluit van 14.5.1810 werden Haren en Macharen samengevoegd tot een gemeente, Teeffelen werd gevoegd bij Oijen [zie aldaar].

Haren, Macharen en Teeffelen vormden een hoge heerlijkheid met schepenbank in het Land van Megen. Het gericht van Haren wordt al in 1331 genoemd. In 1355 is sprake van een rechter en twee gerechtslieden van het Land van Megen.

Het wapen van Haren en Macharen komt overeen met het schependomszegel van Haren c.a.. De kleuren waren echter foutief [Rijkskleuren] en voor St.Petrus dient men St.Servaas te lezen.

Van het oude schepenzegel zijn twee uitvoeringen bekend.
nr. 1) moderne lakafdruk van het 15de eeuwse stempel,
nr. 2) afdruk van het 17/18de eeuwse stempel.

nr.1.

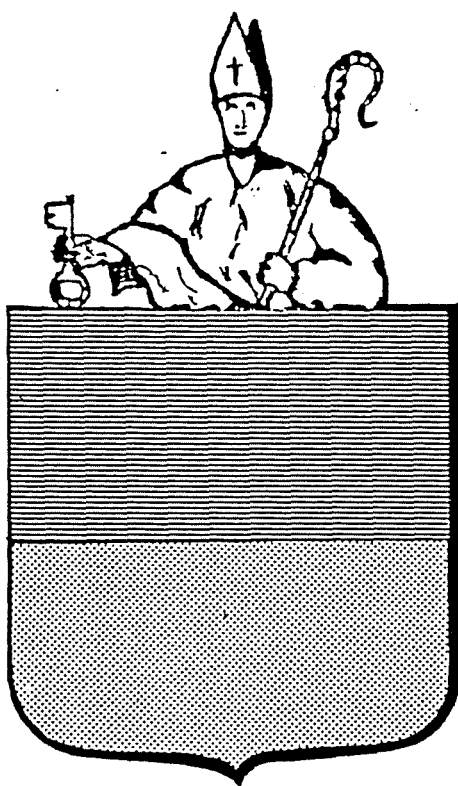
nr.2.

Het schild van het wapen rust tegen een bisschop, die waarschijnlijk zowel St. Servaas als St. Lambertus kan zijn. De afgebeelde heilige is niet St. Petrus, ondanks het feit dat de bisschop een sleutel in zijn rechterhand heeft.

Op de officiële bevestiging van het gemeentewapen van Haren-Macharen van d.d. 16-7-1817 heeft zeer waarschijnlijk gestaan "St. Petrus". Helaas is het wapendiploma van de opgeheven gemeente Haren-Macharen niet meer aanwezig in het gemeentearchief te Megen. De vermelding "St. Petrus" moet gezien worden als een fout van de toenmalige burgemeester van Haren-Macharen in een samenwerking met de burgemeester van Megen.

St. Petrus wordt nooit als bisschop afgebeeld. De sleutel symboliseert m.i. het in 1357 verworven stadsrecht van Megen. Daar er geen andere mogelijkheid meer was om dit met een zegel kenbaar te maken dan via het schepenzegel van Haren, Macharen en Teeffelen, is na 1361 het besluit hiervoor genomen.

Het plaatselijk bestuur van Haren gebruikte vanaf 1813 een stempel waarop het gemeentewapen staat afgebeeld. Dit is nog gebruikt in 1883. (zie ook, Het dorp Haren in historisch perspectief, uitg. 1987 blz. 128-130, Arts, W.M.G.)

De gecombineerde gemeente Haren-Macharen heeft vanaf 16 juli 1817 tot 25 september 1820 het hier afgebeelde wapen gevoerd. Het onderste gedeelte is van goud en het bovenste gedeelte is blauw. Het wapenschild rust tegen St. Lambertus, in goud uitgevoerd.

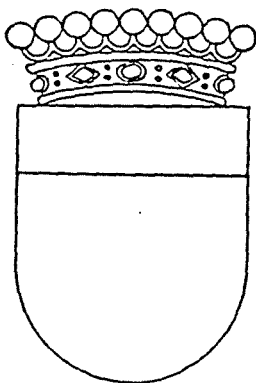

Een nieuw gemeentewapen wordt door genoemde commissie als volgt voorgesteld:(blz. 24)

Het oude stadswapen dient te worden hersteld, met toevoeging van een gravenkroon, in plaats van de doorgaans in de Nederlandse gemeenteheraldiek niet meer gebruikelijke helm, helmteken en dekleden.

Nieuwe omschrijving:

goud; een schildhoofd van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels.

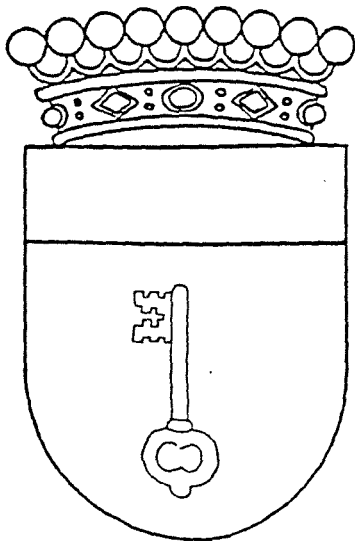

Voorstel en advies mijnerzijds:
het boven omschreven nieuw wapen aanvaarden met de volgende toevoeging: op het veld het stadsrechtensymbool n.l. een sleutel.

Wij zijn thans verplicht voor zowel het verleden als voor de toekomst de sleutel te gebruiken.

Het nieuwe wapen kan worden:

in goud een staande sleutel van keel (=rood) de baard naar rechts gericht, een schildhoofd van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels (=gravenkroon).

Het voorstel van de commissie en mijn voorstel overwegende roept de vraag op: "heeft een nieuw wapen nog wel zin" nu Rijk en Provinciale overheidsinstellingen al jaren praten over de opheffing van de gemeente Megen c.a.

Mijn antwoord hierop is: het heeft wel degelijk zin om een nieuw gemeentewapen te ontwerpen en aan te nemen, want Megen c.a. moet zelfstandig blijven bestaan.

In het verleden is de zelfstandigheid van het graafschap Megen herhaaldelijk bevestigd. Graaf Frans Albert de Croij stelde in 1657 alles in het werk om de zelfstandigheid van het graafschap te bewijzen. Op 30 november 1671 is het graafschap door de Staten-Generaal als soevereine staat erkend. Deze erkenning is ook van invloed geweest tijdens de Franse overheersing (1794-1814).

Heden ten dage moeten de heren B. & W. van Megen er voor zorgen dat de huidige gemeente Megen c.a. haar zelfstandigheid blijft behouden. Vanuit de historie is de overheid (rijk, provincie en gemeente) verplicht om een verleende erkenning te blijven handhaven in de erkenning voor zelfstandigheid van de gemeente Megen c.a.

Een zelfstandigheid die door een nieuw gemeentewapen kenbaar en uitgedragen kan worden.

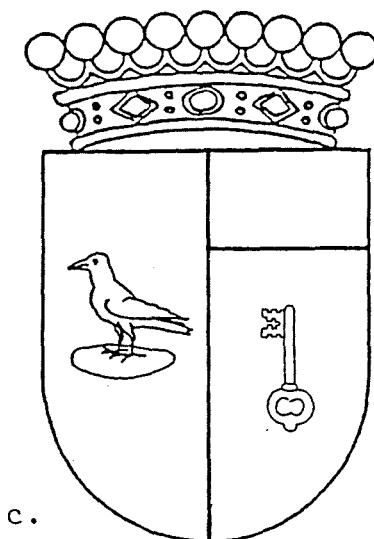
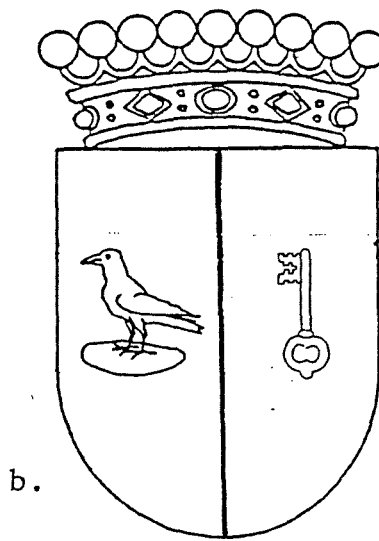
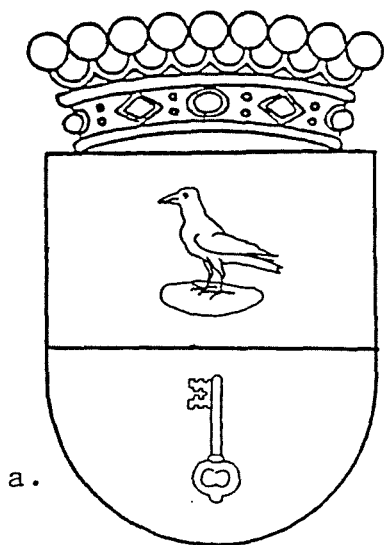
4.) Nieuw gemeentewapen Ravenstein-Megen.

Misschien zal het aanvaard moeten worden, mits het zover zou kunnen komen, dat in de toekomst de gemeente Megen c.a. haar zelfstandigheid verliest en gecombineerd gaat worden met de nieuwe gemeente Ravenstein.

De zelfstandigheid van Megen c.a. moet gehandhaafd kunnen blijven, zie nr. 3. Gemeentewapen Megen.

Voor een nieuw wapen kan in overweging worden genomen:

- a) coupé, het eerste van zilver waarin een raaf van sabel, staande op een steen van azuur. Het tweede van goud waarin een staande sleutel van keel de baard naar rechts gericht. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels.
- b) gedeeld, I in zilver een raaf van sabel, staande op een steen van azuur. II in goud een staande sleutel van keel de baard naar rechts gericht. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels.
- c) gedeeld, I, in zilver een raaf van sabel, staande op een steen van azuur. II, in goud een staande sleutel van keel de baard naar rechts gericht, een schildhoofd van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels.

5.) Dorpswapen Haren.

De commissie van voorstel doet in haar rapport de aanbeveling de voormalige gemeentehoofdplaatsen en dorpen, die vóór 1811 een schepenbank hebben gekend, een dorpswapen te laten voeren. Het dorp Haren had in 1331 een eigen gericht (=schepenbank).

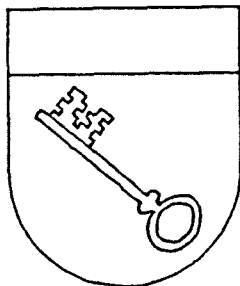
De genoemde commissie heeft voor Haren ontworpen: (blz.50)

In het hieronder omschreven dorpswapen zijn de historische kleuren van het wapen van [het Land van] Megen hersteld. Op het veld van goud is in rood als attribuut van St. Servaas een sleutel geplaatst.

Eventueel kan aan het wapen als schildhouder een beeld van de heilige Servaas, van natuurlijke kleur, worden toegevoegd.

Omschrijving van dit dorpswapen:

in goud een schuinstaande sleutel van keel; een schildhoofd van keel.

Het is zeer begrijpelijk dat de commissie voornoemd tot deze keuze is gekomen daar het oud gemeentewapen van Haren-Macharen is gebaseerd op het gebruikte schepenzegel, waarbij de sleutel een zeer belangrijke plaats in nam. Het is geen attribuut van St. Servaas of St. Lambertus, en kan in het dorpswapen van Haren vervallen.

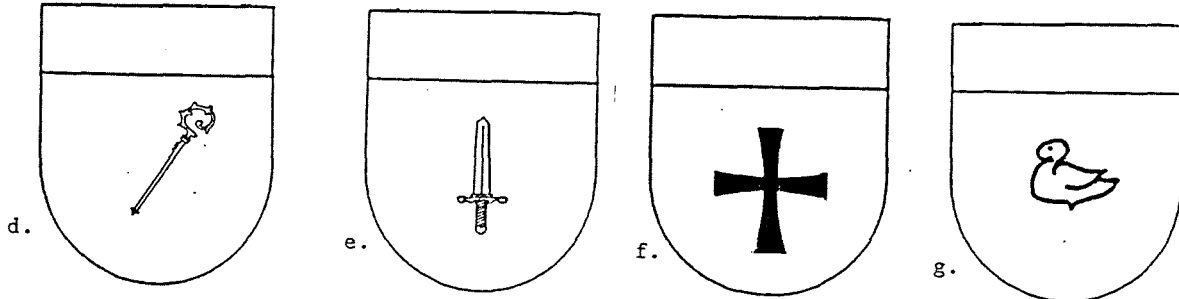
Bisschop St. Lambertus die de marteldood is gestorven, wordt in Haren vereerd als parochie-en dorpspatroon. Het is wenselijk als teken van zijn bisschoppelijke waardigheid een bisschopsstaf in het dorpswapen op te nemen. Een alternatief voorstel is een zwaard, als teken van zijn marteldood.

Voorstel en advies mijnerzijds:

- d) in goud een schuinstaande bisschopsstaf naar links gekeerd van keel; een schildhoofd van keel.
- e) in goud een zwaard van sabel; een schildhoofd van keel.
- f) in goud een rechthoekig kruis van sabel; een schildhoofd van keel.
- g) in goud een merlet van keel; een schildhoofd van keel.

Het rechthoekig zwart kruis symboliseert de verbondenheid dat Haren in het verleden heeft gekend met de Duitse (ridder) Orde. Priesters van de Duitse Orde verzorgden vanaf 1426 tot 1803 de parochie Haren. De orde genoot de tiende en hadden een z.g. patronaatsrecht in Haren. De Duitse Orde had als wapen: in zilver een zwart rechthoekig kruis.

De merlet dat in het wapen Cuijk voorkomt (8 stuks) kan de betrokkenheid duidelijk maken die er geweest is tussen Haren en de Heren van Cuijk. Vele Cuijkse heerlijkheids-goederen in Haren alsmede de heerlijkheidsstienende enz. zijn in 1361 overgegaan naar de graaf van Megen. De z.g. patronaats-rechten zijn in 1336 van Cuijk naar de kapittelkerk van het H. Kruis in Luik overgedragen, welke in 1426 zijn overgegaan naar de Duitse Orde.

Eindconclusie.

Overzien wij het genoemde rapport van de Noordbrabantse commissie van wapen en vlaggenkunde, dan is merkbaar dat vereenvoudiging van gemeentewapens een eerste streven is. Een heraldisch verantwoord nieuw gemeentewapen voor de gemeente Megen c.a. naar oude originele informatie is een dringende noodzakelijkheid. De oude gehanteerde kleuren van goud en keel (=goud en rood) moeten weer op het schild worden aangebracht met daarbij op het veld een sleutel, symbool van de verworven keizerlijke gunst dat Megen in 1357 stadsrechten heeft verkregen. Door gebruik te maken van een gravenkroon (9 parels) wordt tegelijkertijd aandacht besteed aan het oude graafschap Megen, dat een unieke uitzonderingspositie heeft bekleed in de gehele streek van Noord-Oost Brabant zoals ook in geheel Noord-Brabant, aan wat betreft de soevereiniteit.

In het aangehaalde rapport doet de commissie van voorstel de aanbeveling de voormalige gemeentehoofdplaatsen een dorpswapen te laten voeren. Daar ik mij gebonden voel met Megen c.a. en zeer speciaal met Haren, mijn geboortedorp, heb ik mij laten leiden door de voorgestelde mogelijkheid dat Haren een dorpswapen kan voeren dat aansluit op het gehanteerde oude schepenzegel en gemeentewapen. Het toekomstige dorpswapen kan volstaan met een gemeentelijke toestemming in overleg met genoemde Noordbrabantse commissie van wapen en vlaggenkunde. Het dorpswapen Haren kan t.z.t. geplaatst worden in een op korte termijn op te richten monument waarin het "800 jaar Haren" tot uiting komt, een feit dat in 1991 op feestelijke wijze werd herdacht.

Wijchen, 8 december 1992
W.M.G. Arts,
Zwanensingel 259
6601 GK Wijchen. tel. 08894-16247

**Herziening gemeentewapen Megen,
nieuw dorpswapen Haren.**

Tijdens een vergadering van het bestuur van de Heemkundekring Megen, Haren en Macharen, welke is gehouden op 14 september 1992, kwam het "Rapport betreffende herziening van de wapens van gemeenten en instelling van wapens voor dorpen in de regio Brabant Noordoost" aan de orde.

Het rapport is een uitgave van de Noordbrabantse Commissie voor wapen en vlaggenkunde, uitg. juli 1992.

De commissie tracht met haar rapport de gemeentebesturen te overtuigen van de wenselijkheid van verbetering van de huidige gemeentewapens. Het rapport kan tevens een informatiebron zijn wanneer als gevolg van een gemeentelijke herindeling een nieuw gemeentewapen ontworpen moet worden.

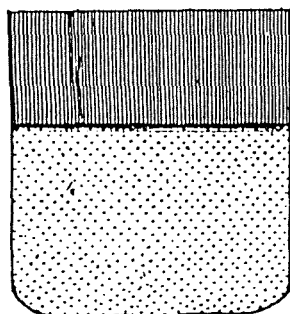
Met de doelstelling van genoemde commissie in gedachten, en na zorgvuldig raadpleging van het rapport, wil ik hierbij op persoonlijke titel zowel aan het gemeentebestuur van Megen c.a., de hoge Raad van Adel, de streekarchivaris, en de commissie voornoemd, mijn mening en advies ter kennis brengen aangaande de wapens van:

- 1.) het voormalige graafschap Megen.
- 2.) de voormalige gemeente Haren-Macharen.
- 3.) de huidige gemeente Megen, Haren en Macharen.
- 4.) een eventueel nieuw gemeentewapen Ravenstein-Megen.
- 5.) een dorpswapen Haren.

(bij beschrijving van het betreffende wapen is de bladwijzing aangehouden van het voornoemd rapport.)

- 1.) Het voormalige graafschap Megen. (blz. 5 en 72)

Graafschap Megen: goud, met een schildhoofd van keel. Naar analogie van het wapen van de oorspronkelijke graven van Megen ging ook de stad en later de schepenbank van het Land over tot het voeren van genoemd wapen. Een zegel van de schepenbank van het graafschap zelf [d.i. stad én Land] is niet bekend.

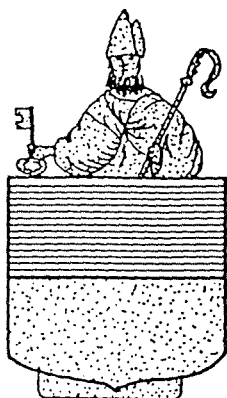

Meghen

2.) Voormalige gemeente Haren-Macharen.

De voormalige gemeente Haren-Macharen heeft in 1817 als haar gemeentewapen aangenomen een afbeelding van het oude schependomzegel van de schepenbank Haren, Macharen en Teeffelen (zie blz.50).

De voormalige gemeente Haren en Macharen werd bij K.B. van 25.9.1820 gevoegd bij de toenmalige gemeente Megen en voerde als wapen: coupé, het eerste van lazuur en het tweede van goud. Het schild rustende tegen St. Petrus van goud (16.7.1817).

Bij Keizerlijk Besluit van 14.5.1810 werden Haren en Macharen samengevoegd tot een gemeente, Teeffelen werd gevoegd bij Oijen [zie aldaar].

Haren, Macharen en Teeffelen vormden een hoge heerlijkheid met schepenbank in het Land van Megen. Het gericht van Haren wordt al in 1331 genoemd. In 1355 is sprake van een rechter en twee gerechtslieden van het Land van Megen.

Het wapen van Haren en Macharen komt overeen met het schependomszegel van Haren c.a.. De kleuren waren echter foutief [Rijkskleuren] en voor St.Petrus dient men St.Servaas te lezen.

Van het oude schepenzegel zijn twee uitvoeringen bekend.
nr. 1) moderne lakafdruk van het 15de eeuwse stempel,
nr. 2) afdruk van het 17/18de eeuwse stempel.

nr.1.

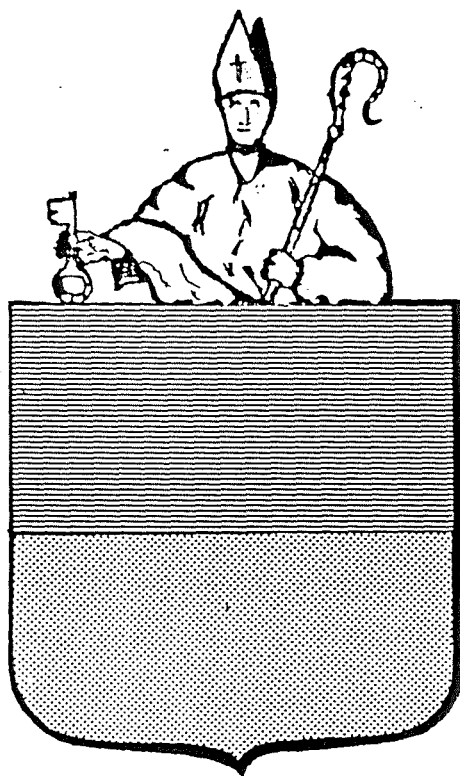
nr.2.

Het schild van het wapen rust tegen een bisschop, die waarschijnlijk zowel St. Servaas als St. Lambertus kan zijn. De afgebeelde heilige is niet St. Petrus, ondanks het feit dat de bisschop een sleutel in zijn rechterhand heeft.

Op de officiële bevestiging van het gemeentewapen van Haren-Macharen van d.d. 16-7-1817 heeft zeer waarschijnlijk gestaan "St. Petrus". Helaas is het wapendiploma van de opgeheven gemeente Haren-Macharen niet meer aanwezig in het gemeentearchief te Megen. De vermelding "St. Petrus" moet gezien worden als een fout van de toenmalige burgemeester van Haren-Macharen in een samenwerking met de burgemeester van Megen.

St. Petrus wordt nooit als bisschop afgebeeld. De sleutel symboliseert m.i. het in 1357 verworven stadsrecht van Megen. Daar er geen andere mogelijkheid meer was om dit met een zegel kenbaar te maken dan via het schepenzegel van Haren, Macharen en Teeffelen, is na 1361 het besluit hiervoor genomen.

Het plaatselijk bestuur van Haren gebruikte vanaf 1813 een stempel waarop het gemeentewapen staat afgebeeld. Dit is nog gebruikt in 1883. (zie ook, Het dorp Haren in historisch perspectief, uitg. 1987 blz. 128-130, Arts, W.M.G.)

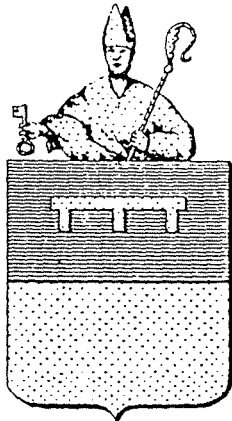

De gecombineerde gemeente Haren-Macharen heeft vanaf 16 juli 1817 tot 25 september 1820 het hier afgebeelde wapen gevoerd. Het onderste gedeelte is van goud en het bovenste gedeelte is blauw. Het wapenschild rust tegen St. Lambertus, in goud uitgevoerd.

3.) De huidige gemeente Megen, Haren en Macharen.

De voormalige gemeente Megen heeft vanaf 1817 en daarna vanaf 1822 als gemeente Megen, Haren en Macharen een wapen zoals is afgebeeld op blz. 24 en wapendiploma.

De gemeente voert als wapen: coupé, het eerste van lazuur, beladen met een lambel met drie pendants van goud, het tweede van goud. Het schild rustende tegen St. Petrus van goud (16.7.1817).

De heilige houdt in de rechterhand een sleutel, in de linker een kromstaf.

De stad Megen was de hoofdplaats van het Land van Megen c.q. het graafschap Megen.

Het oudst bekende zegel van de schepensbank stelt het wapen voor, gedekt met helm en helmteken van de oude graven van het geslacht Van Megen.

Het 'Armorial Bellenville' uit het derde kwart van de 14de eeuw geeft als wapen 'Meghen': in goud een rood schildhoofd.

De wapenkaart, in 1600 uitgegeven door J.B.Zangrius, geeft als stadswapen het gouden schild met rode schildhoofd, evenals die van baron Jacob Le Roy uit 1694.

Toch werd al in de 16de eeuw in het schependomszegel aan het oorspronkelijke schild een omgewende adelaar toegevoegd, toen leden van het geslacht Brimeu als graven van Megen regeerden (1474-1605). Ook van dat zegel werd in 1815 een afdruk ingezonden.

Het wapen van 1817 is conform het zegel van de Heemraden of Dijkstoel van het Land van Megen, zoals voorgesteld door de burge-meester in 1815. De voorgestelde "St. Petrus" moet zowel bij Megen als bij Haren als de parochieheilige St. Servaas worden geïdentificeerd.

VAN WEGE DEN KONING.

DE HOOGHE RAAD VAN ADEL, gebruik makende van de magt aan
denzelyen verleend, bij besluit van den 20ten Februarij 1816, bevestigt bij

dezen de Gemeente van Megen.

ingevolge het, door haar gedaan verzoek, in het bezit van het navolgende Wapen:

*Lijns coupé, het eerste van lazuur
pendants van goud, het tweede
tegen St. Petrus van goud.*

*blauw met een lambel met drie
van goud. Het schild rustende*

Gedaan in GRAVENHAGE den 4ten July 1816

Jan D. Luyck

TER ORDONNANTIE VAN DEN HOOGHEN RAAD.

Secretaris.

van Wege den Koning.

De Hooge Raad van Arnhem, gebruik makende van de magt
in dezen elven verleend, by Besluit van den 20sten February 1816, bevestigd
dezen de Gemeente van Megen. ingevolge het, door haar
daan versoek, in het bezit van het navolgende Wapen: _____
nae Coupé, het eerste van Laruur beladen met een Lambel met drie
adants van goud, het tweede van goud. Het Schild rustende
en St. Petrus van goud. _____

daan in 's Gravenhage den 16^{den} Julij 1817.

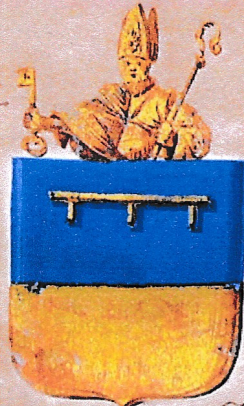
(Geparaphieerd) Ma^r: L. d'Yvoi van Nijmegen
(Onderstond) Ser Ordonnance van des Hoogen Raad
(Getekend) de Wacker van Hon Secretaris
Voor conform J. F. Sengers Burg^r

VAN WEGE DEN KONING.

DE HOOGHE RAAD VAN ADEL, gebruik makende van de magt aan
denzelven verleend, bij besluit van den 20sten Februarij 1816, bevestigt bij
dezen de Gemeente van *Megen*.
ingevolge het, door haar gedaan verzoek, in het bezit van het navolgende Wapen:

*Twee Loupi's, het eerste van lazuur
pendants van goud, het tweede
tegen St. Petrus van goud.*

*beladen met een Lambel met drie
van goud. Het schild rustende*

Gedaan in 'S GRAVENHAGE den 16ten July 1816.

*Mad. L. J. G. van der
van Megen.*

TER ORDONNANTIE VAN DEN HOOGEN RAAD.

de Wacker van den Secretaris.

Nr.

Onderwerp: Instellen van een gemeentevlag.

De Raad der gemeente Megen, Haren en Macharen;
van oordeel dat ter representatie van de gemeente en ter
bevordering van de burgersin de instelling van een gemeentevlag gewenst
is;

gelezen het voorstel van Burgemeester en Wethouders van
4 juni 1968 nr. 25/68 ;

gezien het advies van de Stichting voor Banistiek en
Heraldiek te Luiderberg; d.d. 24 mei 1968;

gelet op artikel 167 van de gemeentewet;

b e s l u i t :

1. In te stellen een gemeentevlag waarvan de beschrijving luidt:

Twee banen van prinsengeel en rood in een lengteverhouding van 1 :
met in de bovenhelft op de broekinglijn een stedenkroon, in het gee
van blauwe, in het rood van gele kleur, ter hoogte van 3/10 van de
vlaghoogte.

2. Burgemeester en Wethouders op te dragen maatregelen te nemen, dat
vlaggen volgens dit model bij alle voorkomende gelegenheden worden
uitgestoken, gehesen en meege dragen.

3. Burgemeester en Wethouders te machtigen een passend tijdstip aan te
wijzen voor een plechtige eerste vlaghijsing.

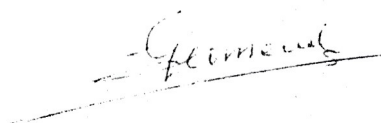
4. Beschrijving en afbeelding van deze vlag ter beschikking te stellen
van belanghebbenden.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van **17 jun. 1968**

De Raad voornoemd,

De wethouder,

De voorzitter,

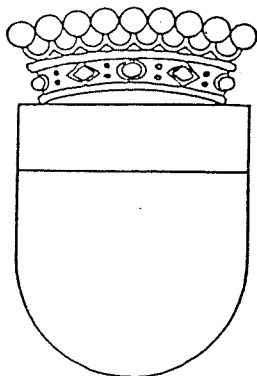

Een nieuw gemeentewapen wordt door genoemde commissie als volgt voorgesteld:(blz. 24)

Het oude stadswapen dient te worden hersteld, met toevoeging van een gravenkroon, in plaats van de doorgaans in de Nederlandse gemeenteheraldiek niet meer gebruikelijke helm, helmteken en dekleden.

Nieuwe omschrijving:

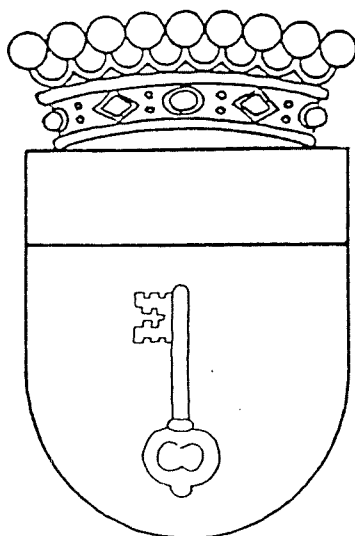
goud; een schildhoofd van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels.

Voorstel en advies mijnerzijds:
het boven omschreven nieuw wapen aanvaarden met de volgende toevoeging: op het veld het stadsrechtensymbool n.l. een sleutel.

Wij zijn thans verplicht voor zowel het verleden als voor de toekomst de sleutel te gebruiken.
Het nieuwe wapen kan worden:

in goud een staande sleutel van keel (=rood) de baard naar rechts gericht, een schildhoofd van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels (=gravenkroon).

Het voorstel van de commissie en mijn voorstel overwegende roept de vraag op: "heeft een nieuw wapen nog wel zin" nu Rijk en Provinciale overheidsinstellingen al jaren praten over de opheffing van de gemeente Megen c.a.

Mijn antwoord hierop is: het heeft wel degelijk zin om een nieuw gemeentewapen te ontwerpen en aan te nemen, want Megen c.a. moet zelfstandig blijven bestaan.

In het verleden is de zelfstandigheid van het graafschap Megen herhaaldelijk bevestigd. Graaf Frans Albert de Croij stelde in 1657 alles in het werk om de zelfstandigheid van het graafschap te bewijzen. Op 30 november 1671 is het graafschap door de Staten-Generaal als soevereine staat erkend. Deze erkenning is ook van invloed geweest tijdens de Franse overheersing (1794-1814).

Heden ten dage moeten de heren B. & W. van Megen er voor zorgen dat de huidige gemeente Megen c.a. haar zelfstandigheid blijft behouden. Vanuit de historie is de overheid (rijk, provincie en gemeente) verplicht om een verleende erkenning te blijven handhaven in de erkenning voor zelfstandigheid van de gemeente Megen c.a.

Een zelfstandigheid die door een nieuw gemeentewapen kenbaar en uitgedragen kan worden.

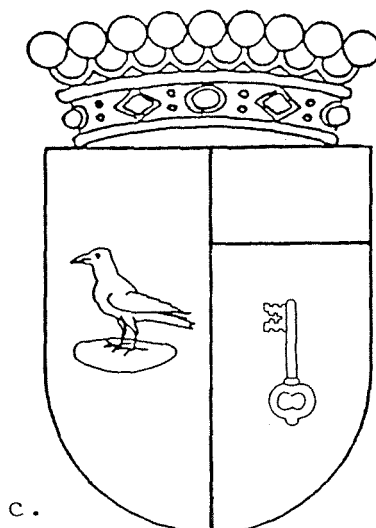
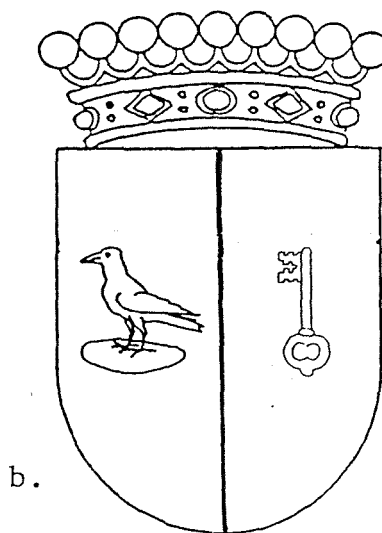
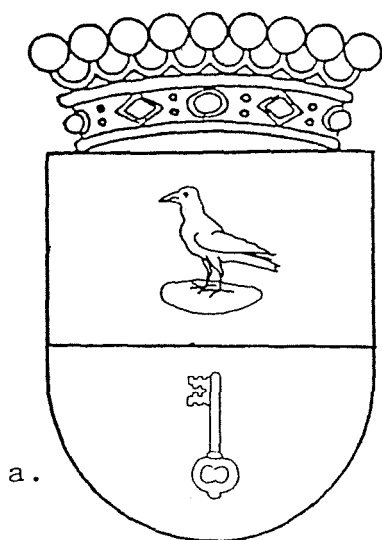
4.) Nieuw gemeentewapen Ravenstein-Megen.

Misschien zal het aanvaard moeten worden, mits het zover zou kunnen komen, dat in de toekomst de gemeente Megen c.a. haar zelfstandigheid verliest en gecombineerd gaat worden met de nieuwe gemeente Ravenstein.

De zelfstandigheid van Megen c.a. moet gehandhaafd kunnen blijven, zie nr. 3. Gemeentewapen Megen.

Voor een nieuw wapen kan in overweging worden genomen:

- a) coupé, het eerste van zilver waarin een raaf van sabel, staande op een steen van azuur. Het tweede van goud waarin een staande sleutel van keel de baard naar rechts gericht. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels.
- b) gedeeld, I in zilver een raaf van sabel, staande op een steen van azuur. II in goud een staande sleutel van keel de baard naar rechts gericht. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels.
- c) gedeeld, I, in zilver een raaf van sabel, staande op een steen van azuur. II, in goud een staande sleutel van keel de baard naar rechts gericht, een schildhoofd van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon met negen parels.

5.) Dorpswapen Haren.

De commissie van voorstel doet in haar rapport de aanbeveling de voormalige gemeentehoofdplaatsen en dorpen, die vóór 1811 een schepensbank hebben gekend, een dorpswapen te laten voeren. Het dorp Haren had in 1331 een eigen gericht (=schepensbank).

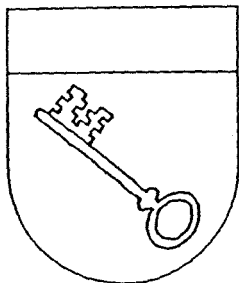
De genoemde commissie heeft voor Haren ontworpen: (blz.50)

In het hieronder omschreven dorpswapen zijn de historische kleuren van het wapen van [het Land van] Megen hersteld. Op het veld van goud is in rood als attribuut van St. Servaas een sleutel geplaatst.

Eventueel kan aan het wapen als schildhouder een beeld van de heilige Servaas, van natuurlijke kleur, worden toegevoegd.

Omschrijving van dit dorpswapen:

in goud een schuinstaande sleutel van keel; een schildhoofd van keel.

Het is zeer begrijpelijk dat de commissie voornoemd tot deze keuze is gekomen daar het oud gemeentewapen van Haren-Macharen is gebaseerd op het gebruikte schepenszegel, waarbij de sleutel een zeer belangrijke plaats in nam. Het is geen attribuut van St. Servaas of St. Lambertus, en kan in het dorpswapen van Haren vervallen.

Bisschop St. Lambertus die de marteldood is gestorven, wordt in Haren vereerd als parochie-en dorpspatroon.

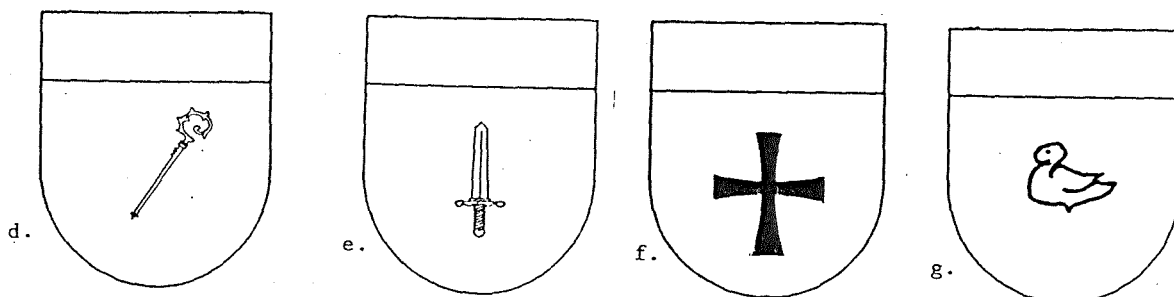
Het is wenselijk als teken van zijn bisschoppelijke waardigheid een bisschopsstaf in het dorpswapen op te nemen. Een alternatief voorstel is een zwaard, als teken van zijn marteldood.

Voorstel en advies mijnerzijds:

- d) in goud een schuinstaande bisschopsstaf naar links gekeerd van keel; een schildhoofd van keel.
- e) in goud een zwaard van sabel; een schildhoofd van keel.
- f) in goud een rechthoekig kruis van sabel; een schildhoofd van keel.
- g) in goud een merlet van keel; een schildhoofd van keel.

Het rechthoekig zwart kruis symboliseert de verbondenheid dat Haren in het verleden heeft gekend met de Duitse (ridder) Orde. Priesters van de Duitse Orde verzorgden vanaf 1426 tot 1803 de parochie Haren. De orde genoot de tiende en hadden een z.g. patronaatsrecht in Haren. De Duitse Orde had als wapen: in zilver een zwart rechthoekig kruis.

De merlet dat in het wapen Cuijk voorkomt (8 stuks) kan de betrokkenheid duidelijk maken die er geweest is tussen Haren en de Heren van Cuijk. Vele Cuijkse heerlijkheidsgoederen in Haren alsmede de heerlijkheidsstienende enz. zijn in 1361 overgegaan naar de graaf van Megen. De z.g. patronaatsrechten zijn in 1336 van Cuijk naar de kapittelkerk van het H. Kruis in Luik overgedragen, welke in 1426 zijn overgegaan naar de Duitse Orde.

Eindconclusie.

Overzien wij het genoemde rapport van de Noordbrabantse commissie van wapen en vlaggenkunde, dan is merkbaar dat vereenvoudiging van gemeentewapens een eerste streven is. Een heraldisch verantwoord nieuw gemeentewapen voor de gemeente Megen c.a. naar oude originele informatie is een dringende noodzakelijkheid. De oude gehanteerde kleuren van goud en keel (=goud en rood) moeten weer op het schild worden aangebracht met daarbij op het veld een sleutel, symbool van de verworven keizerlijke gunst dat Megen in 1357 stadsrechten heeft verkregen. Door gebruik te maken van een gravenkroon (9 parels) wordt tegelijkertijd aandacht besteed aan het oude graafschap Megen, dat een unieke uitzonderingspositie heeft bekleed in de gehele streek van Noord-Oost Brabant zoals ook in geheel Noord-Brabant, aan wat betreft de soevereiniteit.

In het aangehaalde rapport doet de commissie van voorstel de aanbeveling de voormalige gemeentehoofdplaatsen een dorpswapen te laten voeren. Daar ik mij gebonden voel met Megen c.a. en zeer speciaal met Haren, mijn geboortedorp, heb ik mij laten leiden door de voorgestelde mogelijkheid dat Haren een dorpswapen kan voeren dat aansluit op het gehanteerde oude schepenzegel en gemeentewapen. Het toekomstige dorpswapen kan volstaan met een gemeentelijke toestemming in overleg met genoemde Noordbrabantse commissie van wapen en vlaggenkunde. Het dorpswapen Haren kan t.z.t. geplaatst worden in een op korte termijn op te richten monument waarin het "800 jaar Haren" tot uiting komt, een feit dat in 1991 op feestelijke wijze werd herdacht.

Wijchen, 8 december 1992
W.M.G. Arts,
Zwanensingel 259
6601 GK Wijchen. tel. 08894-16247

NOORDBRABANTSE COMMISSIE VOOR WAPEN- EN VLAGGENKUNDE

van de Stichting Brabants Heem

secretariaat:
Purmerstraat 14,
5628 HE Eindhoven,
040 - 387911.

Kopie

de heer W.M.G.Arts
Zwanensingel 259
6601 GK Wijchen.

Uw kenmerk: -
Ons kenmerk: NOB-Megen
Datum: 2 januari 1992 3
Onderwerp: gemeentewapen Megen, dorpswapen Haren-Macharen

Geachte heer Arts,

Hierbij de reactie van de commissie op Uw rapport "Herziening gemeentewapen Megen, nieuw dorpswapen Haren", toegezonden bij schrijven van 8.12.1992.

De gegeven tekst is voor de commissie reden om enig commentaar te geven.

Par. 2) De voormalige gemeente Haren en Macharen.

De gemeente heeft geen afbeelding als haar gemeentewapen aangenomen, doch die afbeelding voorgesteld aan de Hoge Raad van Adel, waarop het gebruik van dat wapen is bevestigd. De omschrijvingen bij de afbeeldingen van de zegels zijn foutief: omschrijving 1 behoort bij afb. 2 en andersom.

De heilige in het zegel en het wapen is in geen geval St.Lambertus [kerkpatroon van Haren]. Die heilige wordt nooit met een sleutel afgebeeld. De desbetreffende heilige is St.Servaas. St.Petrus [parochiepatroon van Macharen] kan het niet zijn omdat het gebruikelijk was - als men al een van de kerkpatronen van de bij de bank behorende plaatsen afbeeldde - dat de kerkpatroon van de hoofdplaats, i.c. Haren, werd opgenomen in het zegel. Daarnaast was het in onze provincie eveneens niet gebruikelijk om St.Petrus als bisschop af te beelden.

Voor de commissie is het - met mevr. L.van Tongerlo - duidelijk dat de afgebeelde heilige de H.Servatius moet zijn, patroon van Megen en derhalve van het graafschap met die naam. In de officiële bevestiging van 16 juli 1817 stond 'St.Petrus'. Een afschrift van het diploma, dat de burgemeester in 1836 aan de gouverneur van de provincie toezond, bewijst dat. Of de burgemeester zelf die fout in 1815 maakte is nog maar de vraag. De brief van de burgemeester is niet meer aanwezig in het archief van de Hoge Raad van Adel, mogelijk - dat is de commissie niet bekend - nog wel als afschrift in de correspondentie van de burgemeester in het administratief archief van Haren en Macharen uit de jaren 1810-1820. De burgemeester van Megen schreef in 1815 ook dat het schild tegen St.Servaas leunde en die gemeente kreeg tenslotte ook een

St. Petrus van de Hoge Raad van Adel cadeau.

Dat de sleutel in de hand van St. Servaas het in 1357 verworven stadsrecht van Megen zou symboliseren is ten enenmale onjuist.

Een dergelijk gebruik bestond, zeker in onze contreien niet. De sleutel is hier het symbool waaraan men bisschop Servaas herkende en geen andere !

Wat de zin "Daar er geen andere mogelijkheid meer was om dit met een zegel kenbaar te maken dan via het schepenzegel van Haren, Macharen en Teeffelen, is na 1361 het besluit hiervoor genomen." betekent, is de commissie niet duidelijk.

Of de gemeente Haren en Macharen al in 1813 een stempel in gebruik nam met het wapen, lijkt de commissie niet waarschijnlijk. Historisch kan een dergelijk stempel met rand-schrift 'Plaatselyk Bestuur van ...' al in de jaren 1803-1806 in gebruik zijn en vanaf 1814; in de meeste gevallen echter worden dergelijke stempels eerst vanaf 1816/1819 aangemaakt, nadat de wapendiploma's in het bezit van de gemeenten kwamen. De stempels met de gekroonde Franse adelaar werden in 1810 aangemaakt en bleven tot einde 1813, begin 1814 in gebruik. Het wapen van de gemeente Haren en Macharen is, zo meent de commissie, tot 1 januari 1821 in gebruik gebleven, de datum waarop de gemeente bij de toenmalige gemeente Megen werd gevoegd, conform het K.B. van 25 september 1820.

3) De huidige gemeente Megen, Haren en Macharen.

Ten aanzien van de sleutel, die door de heer Arts in het wapen wordt geplaatst, wordt verwezen naar het commentaar over die sleutel onder par. 2. Het standpunt van de commissie over oude stadswapens is bekend [commissierapport p. 7-8]. Over het voortbestaan van gemeenten doet de commissie geen uitspraak en loopt daarop ook niet vooruit. Bij opheffing kan het [conform het rapport verbeterde gemeente-] wapen als dorpswapen blijven voortbestaan bij besluit van de gemeenteraad van de nieuw gevormde gemeente.

4) Nieuw gemeentewapen Ravenstein-Megen.

Ondanks het gestelde door de heer Arts onder par. 3. sluit hij annexatie door/samenvoeging bij Ravenstein niet uit en doet in deze paragraaf een drietal voorstellen voor een wapen Ravenstein-Megen.

De commissie wil niet op annexatie/samenvoeging vooruitlopen. Het commentaar op de sleutel wordt door de commissie overkort gehandhaafd.

De commissie lijkt een mooiere oplossing mogelijk van een gecombineerd wapen van twee steden. Eenvoud !

Overigens is het mogelijk dat bij samenvoeging van twee gemeenten/steden de hoogste rangkroon gebruikt gaat worden door de nieuwe gemeente, ook al draagt die de naam van de andere gemeente.

5) Dorpswapen Haren-Macharen.

De sleutel is het attriboot van St. Servaas. Hoe de heer Arts erbij komt dat dit niet zo is, is de commissie een raadsel. Het is inderdaad geen attriboot van St. Lambertus, zoals de heer Arts hier stelt in tegenstelling tot par. 1, waar hij de heilige nog als St. Lambertus kan zien !

De commissie sluit andere wapens niet uit. Natuurlijk kan worden gedacht aan het historische wapen uit het zegel, i.c. Megen, in combinatie met de symbolen van de parochie- en dorpspatronen, de HH. Lambertus en Petrus. Als symbool van Lambertus worden vele attributen gebruikt, doch nooit de bischopsstaf.

De voorstellen met de Cuijkse merlet en het Duits Ordenskruis kan de commissie niet steunen, gezien de overvloed aan historisch en heraldisch materiaal dat aanwezig is en in de ogen van de commissie voorrang verdient, voordat dergelijke mogelijkheden door de commissie worden overwogen [vgl. commissierapport p. 6 sub par. 3, eerste all.].

Eindconclusie.

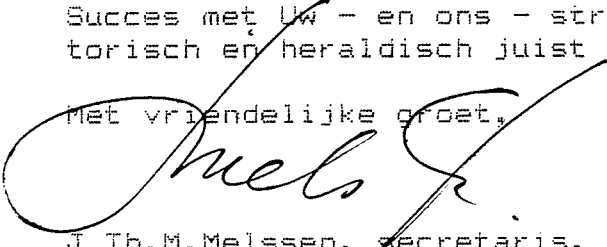
Eenvoud en herstel ! Dat zijn ook zaken waarachter de commissie kan staan. Het opnemen van de sleutel in het wapen van Megen moet om hiervoor gegeven redenen worden verworpen. Dat de Keizer Megen in 1357 staatsrechten heeft gegeven meent de commissie te mogen betwijfelen.

Eindconclusie Noordbrabantse commissie.

De commissie blijft bij naar bevindingen, neergelegd in naar rapport van juli 1992. Over de samenstelling van zowel het gemeentewapen van Megen c.a. als van een dorpswapen voor Haren-Macharen kan worden gesproken. In onderling overleg moet dan wel een wapen tot stand komen dat historisch en volgens de regels van de wapenkunde juist is.

Succes met Uw - en ons - streven aan het oude Megen een historisch en heraldisch juist wapen te geven.

Met vriendelijke groet,

J.Th.M. Melissen, secretaris.

c.c. college van B & W van Megen c.a.
de Hoge Raad van Adel
de streekarchivaris

NOORDBRABANTSE COMMISSIE VOOR WAPEN- EN VLAGGENKUNDE

van de Stichting Brabants Heem

secretariaat:
Purmerstraat 14,
5628 HE Eindhoven,
040-387911.

de heer W.M.G.Arts
Zwanensingel 259
6601 GK Wijchen.

Uw kenmerk: -
Ons kenmerk: NOB-Megen
Datum: 2 januari 1992 3
Onderwerp: gemeentewapen Megen, dorpswapen Haren-Macharen

Geachte heer Arts,

Hierbij de reactie van de commissie op Uw rapport "Herziening gemeentewapen Megen, nieuw dorpswapen Haren", toegezonden bij schrijven van 8.12.1992.

De gegeven tekst is voor de commissie reden om enig commentaar te geven.

Par. 2) De voormalige gemeente Haren en Macharen.

De gemeente heeft geen afbeelding als haar gemeentewapen aangenomen, doch die afbeelding voorgesteld aan de Hoge Raad van Adel, waarop het gebruik van dat wapen is bevestigd. De omschrijvingen bij de afbeeldingen van de zegels zijn foutief: omschrijving 1 behoort bij afb. 2 en andersom.

De heilige in het zegel en het wapen is in geen geval St.Lambertus [kerkpatroon van Haren]. Die heilige wordt nooit met een sleutel afgebeeld. De desbetreffende heilige is St.Servaas. St.Petrus [parochiepatroon van Macharen] kan het niet zijn omdat het gebruikelijk was - als men al een van de kerkpatronen van de bij de bank behorende plaatsen afbeeldde - dat de kerkpatroon van de hoofdplaats, i.c. Haren, werd opgenomen in het zegel. Daarnaast was het in onze provincie eveneens niet gebruikelijk om St.Petrus als bisschop af te beelden.

Voor de commissie is het - met mevr. L.van Tongerloo - duidelijk dat de afgebeelde heilige de H.Servatius moet zijn, patroon van Megen en derhalve van het graafschap met die naam. In de officiële bevestiging van 16 juli 1817 stond 'St.Petrus'. Een afschrift van het diploma, dat de burgemeester in 1838 aan de gouverneur van de provincie toezond, bewijst dat. Of de burgemeester zelf die fout in 1815 maakte is nog maar de vraag. De brief van de burgemeester is niet meer aanwezig in het archief van de Hoge Raad van Adel, mogelijk - dat is de commissie niet bekend - nog wel als afschrift in de correspondentie van de burgemeester in het administratief archief van Haren en Macharen uit de jaren 1810-1820. De burgemeester van Megen schreef in 1815 ook dat het schild tegen St.Servaas leunde en die gemeente kreeg tenslotte ook een

W-16

St. Petrus van de Hoge Raad van Agel cadeau.

Dat de sleutel in de hand van St. Servaas het in 1357 verworven staatsrecht van Megen zou symboliseren is ten eenenmale onjuist.

Een dergelijk gebruik bestond, zeker in onze contreien niet. De sleutel is hier het symbool waaraan men bisschop Servaas herkende en geen andere !

Wat de zin "Daar er geen andere mogelijkheid meer was om dit met een zegel kenbaar te maken dan via het schepenzegel van Haren, Macharen en Teeffelen, is na 1361 het besluit hiervoor genomen." betekent, is de commissie niet duidelijk.

Of de gemeente Haren en Macharen al in 1813 een stempel in gebruik nam met het wapen, lijkt de commissie niet waarschijnlijk. Historisch kan een dergelijk stempel met handschrift 'Plaatselyk Bestuur van ...' al in de jaren 1803-1806 in gebruik zijn en vanaf 1814; in de meeste gevallen echter worden dergelijke stempels eerst vanaf 1816/1819 aangemaakt, nadat de wapendiploma's in het bezit van de gemeenten kwamen. De stempels met de gekroonde Franse adelaar werden in 1810 aangemaakt en bleven tot einde 1813, begin 1814 in gebruik. Het wapen van de gemeente Haren en Macharen is, zo meent de commissie, tot 1 januari 1821 in gebruik gebleven, de datum waarop de gemeente bij de toenmalige gemeente Megen werd gevoegd, conform het K.B. van 25 september 1820.

3) De huidige gemeente Megen, Haren en Macharen.

Ten aanzien van de sleutel, die door de heer Arts in het wapen wordt geplaatst, wordt verwezen naar het commentaar over die sleutel onder par. 2. Het standpunt van de commissie over oude stadswapens is bekend [commissierapport p. 7-8]. Over het voortbestaan van gemeenten doet de commissie geen uitspraak en loopt daarop ook niet vooruit. Bij opheffing kan het [conform het rapport verbeterde gemeente-] wapen als dorpswapen blijven voortbestaan bij besluit van de gemeenteraad van de nieuw gevormde gemeente.

4) Nieuw gemeentewapen Ravenstein-Megen.

Ondanks het gestelde door de heer Arts onder par. 3, sluit hij annexatie door/samenvoeging bij Ravenstein niet uit en doet in deze paragraaf een drietal voorstellen voor een wapen Ravenstein-Megen.

De commissie wil niet op annexatie/samenvoeging vooruitlopen. Het commentaar op de sleutel wordt door de commissie overkort genandhaafd.

De commissie lijkt een mooiere oplossing mogelijk van een gecombineerd wapen van twee steden. Eenvoud !

Overigens is het mogelijk dat bij samenvoeging van twee gemeenten/steden de hoogste rangkroon gebruikt gaat worden door de nieuwe gemeente, ook al draagt die de naam van de andere gemeente.

5) Dorpswapen Haren/Macharen.

De sleutel is het attriboot van St. Servaas. Hoe de heer Arts erbij komt dat dit niet zo is, is de commissie een raadsel. Het is onderdaan geen attriboot van St. Lambertus, zoals de heer Arts hier stelt in tegenstelling tot par. 1, waar hij de heilige nog als St. Lambertus kan zien

11-10

St. Petrus van de Hoge Raad van Adel cadeau.

Dat de sleutel in de hand van St. Servaas het in 1357 verworven stadsrecht van Megen zou symboliseren is ten eenenmale onjuist.

Een dergelijk gebruik bestond, zeker in onze contreien niet. De sleutel is hier het symbool waaraan men bisschop Servaas herkende en geen andere !

Wat de zin "Daar er geen andere mogelijkheid meer was om dit met een zegel kenbaar te maken dan via het schepenzegel van Haren, Macharen en Teeffelen, is na 1361 het besluit hiervoor genomen." betekent, is de commissie niet duidelijk.

Of de gemeente Haren en Macharen al in 1813 een stempel in gebruik nam met het wapen, lijkt de commissie niet waarschijnlijk. Historisch kan een dergelijk stempel met rand-schrift "Plaatselyk Bestuur van ..." al in de jaren 1803-1806 in gebruik zijn en vanaf 1814; in de meeste gevallen echter worden dergelijke stempels eerst vanaf 1816/1819 aangemaakt, nadat de wapendiploma's in het bezit van de gemeenten kwamen. De stempels met de gekroonde Franse adelaar werden in 1810 aangemaakt en bleven tot einde 1813, begin 1814 in gebruik. Het wapen van de gemeente Haren en Macharen is, zo meent de commissie, tot 1 januari 1821 in gebruik gebleven, de datum waarop de gemeente bij de toenmalige gemeente Megen werd gevoegd, conform het K.B. van 25 september 1820.

3) De huidige gemeente Megen, Haren en Macharen.

Ten aanzien van de sleutel, die door de heer Arts in het wapen wordt geplaatst, wordt verwezen naar het commentaar over die sleutel onder par. 2. Het standpunt van de commissie over oude stadswapens is bekend [commissierapport p. 7-8].

Over het voortbestaan van gemeenten doet de commissie geen uitspraken loopt daarop ook niet vooruit. Bij opheffing kan het [conform het rapport verbeterde gemeente-] wapen als dorpswapen blijven voortbestaan bij besluit van de gemeenteraad van de nieuw gevormde gemeente.

4) Nieuw gemeentewapen Ravenstein-Megen.

Ondanks het gestelde door de heer Arts onder par. 3, sluit hij annexatie door/samenvoeging bij Ravenstein niet uit en doet in deze paragraaf een drietal voorstellen voor een wapen Ravenstein-Megen.

De commissie wil niet op annexatie/samenvoeging vooruitlopen. Het commentaar op de sleutel wordt door de commissie overkort behandeld.

De commissie lijkt een moedere oplossing mogelijk van een gecombineerd wapen van twee steden. Eenvoud !

Overigens is het mogelijk dat bij samenvoeging van twee gemeenten/steden de hoogste rangkroon gebruikt gaat worden door de nieuwe gemeente, ook al draagt die de naam van de andere gemeente.

5) Dorpswapen Haren-Macharen.

De sleutel is het attribuut van St. Servaas. Hoe de heer Arts erbij komt dat dit niet zo is, is de commissie een raadsel. Het is onderdaan geen attribuut van St. Lambertus, zoals de heer Arts hier stelt in tegenstelling tot par. 1, waar hij de heilige nog als St. Lambertus kan zien.

De commissie sluit andere wapens niet uit. Natuurlijk kan worden gedacht aan het historische wapen uit het zegel, i.c. Megen, in combinatie met de symbolen van de parochie- en dorpspatronen, de HH. Lambertus en Petrus. Als symbool van Lambertus worden vele attributen gebruikt, doch nooit de bischopsstaf.

De voorstellen met de Duijkse merlet en het Duits Ordenskruis kan de commissie niet steunen, gezien de overvloed aan historisch en heraldisch materiaal dat aanwezig is en in de ogen van de commissie voorrang verdient, voordat dergelijke mogelijkheden door de commissie worden overwogen [vgl. commissierapport p. 6 sub par. 3, eerste all.].

Eindconclusie.

Eenvoud en herstel ! Dat zijn ook zaken waarachter de commissie kan staan. Het opnemen van de sleutel in het wapen van Megen moet om hiervoor gegeven redenen worden verworpen. Dat de Keizer Megen in 1357 stadsrechten heeft gegeven meent de commissie te mogen betwijfelen.

Eindconclusie Noordbrabantse commissie.

De commissie blijft bij haar bevindingen, neergelegd in naar rapport van juli 1992. Over de samenstelling van zowel het gemeentewapen van Megen c.a. als van een dorpswapen voor Harren-Macharen kan worden gesproken. In onderling overleg moet dan wel een wapen tot stand komen dat historisch en volgens de regels van de wapenkunde juist is.

Succes met uw - en ons - streven aan het oude Megen een historisch en heraldisch juist wapen te geven.

Met vriendelijke groet,

J.Th.M. Melssen, secretaris.

c.c. college van B & W van Megen c.a.
de Hoge Raad van Adel
de streekarcnivaris

P.D. 22/3-12

Gemeentewapens (1)

Eenvoud en terug naar de traditionele kleuren. Dat zijn de kernwoorden bij de richtlijnen voor herziening van gemeentewapens, zoals de Noordbrabantse commissie voor wapen en vlaggenkunde dat in een recent verschenen rapport liet weten. Harenaar en verwoed amateur-historicus Willy Arts knoopte ze goed in zijn oren en ontwierp drie wapens: één voor de huidige gemeente Megen, één voor de toekomstige gemeente Ravenstein/Megen en een dorpswapen voor zijn eigen Haren. Geheel vrijblijvend natuurlijk. „Het zijn maar voorstellen. Het was gewoon leuk om te doen.”

Willy Arts is geboren Harenaar. En al woont hij tegenwoordig in Wijchen, zijn dorpje laat hem niet los. Regelmatig is hij er te vinden. Voornamelijk om materialen te zoeken voor zijn nieuwe boek over de historie van het dorp. Hij is tevens lid van de Heemkundekring Megen. In die hoedanigheid kreeg hij het rapport van de wapen en vlaggencommissie onder ogen. Hij ontdekte dat 'zijn' Haren een dorpswapen mag voeren, omdat het ooit hoofdplaats was van een gemeente (de toenmalige gemeente Haren en Macharen). En zo'n kans, aldus Arts, mag je niet voorbij laten gaan. Hij ontwierp vier modellen voor een dorpswapen. Alle

• *Willy Arts met voor zich de ontwerpen voor nieuwe gemeentewapens voor Megen (rechts) en Ravenstein/Megen. Daaronder de ontwerp-dorpswapens voor Haren, waarbij zijn voorkeur uitgaat naar de meest rechtse, vanwege de vroegere verbondenheid van Haren met het Land van Cuijk.*

Foto Ruud Rogier

halfroond vignet in de kleur goud, met een schildhoofd van keel (rood). In het midden een merlet, het teken van Cuijk. Een verwijzing naar het feit dat Haren ooit deel uitmaakte van het Land van Cuijk.

Gemeentewapens (2)

Het wapen van Megen wordt geheel herzien, in Arts' optiek. Nu bestaat het uit een halfroond schild in de kleuren goud en blauw, met daarboven een bisschopsfiguur (officieel Sint-Petrus, maar volgens Arts is het Sint-Servaas) met in de rechterhand een sleutel. De commissie, die in haar rapport voor elke gemeente voorstellen doet voor een nieuw wapen, wil de bisschopsfiguur vervangen door een kroon en de kleur blauw door rood.

Arts kan het daarmee eens zijn: „Ze willen terug naar de oorspronkelijke kleuren, en die zijn voor Megen rood/goud: de kleuren die de Graaf van Megen in de veertiende eeuw voerde. Het rijk schreef in 1817 echter voor dat alle gemeentewapens de kleur blauw moesten hebben. Vandaar dat het toen is veranderd. Dat de kleur rood, samen met een voorgeschreven heraldische kleur (goud of zilver, red.) terugkomt, is dus juist. Verder moeten alle gemeentewapens straks een kroon dragen. Dat moet het specifieke kenmerk van een gemeentewapen worden. Ze stellen een kroon met negen parels voor: een gravenkroon. Uitstekend, want die verwijst naar vroeger, naar het Graafschap Megen.”

En daar laat de commissie het daarbij. En da's niet genoeg, vindt Arts. Hij stelt voor in het gouden deel van het vignet een rode sleutel te plaatsen. Net zo een als de bisschopsfiguur van het huidige

wapen in zijn hand heeft. Volgens Arts is die sleutel het teken dat Megen ooit stadsrechten verwierf (in 1357). „Maar het is maar een ontwerp. Ik heb hierover een rapportje geschreven en dat naar allerlei instanties gestuurd, alsmede aan het gemeentebestuur en de streekarchivaris. Ik hoor graag wat ze ervan vinden.”

Gemeentewapens (3)

En omdat hij toch bezig was, maakte hij met het oog op de herindeling ook maar meteen een voor de nieuwe gemeente Ravenstein/Megen. Hij houdt het simpel. Het wapen bestaat opnieuw uit een halfroond schild die door een verticale streep doormidden wordt gedeeld. Links is tegen een zilveren achtergrond een zwarte raaf te zien (het symbool van Ravenstein) rechts tegen een gouden achtergrond een rode sleutel (het symbool van Megen). Daarboven van de kroon met negen parels. De (Megense) kroon krijgt de voorkeur boven de Ravensteinse. Omdat het Graafschap groter was dan de Heerlijkheid, wat Ravenstein in de Middeleeuwen was, komt de Megense kroon volgens Arts het meest in aanmerking.

Mogelijk bezwaar tegen het nieuwe wapen zou kunnen zijn dat er wat veel 'ingrediënten' in zit, zodat het geen eenvoudig wapen meer is. Arts: „Dat valt wel met de Hoge Raad van Adel, die hierover gaat, heeft in de afgelopen tijd wel ingewikkelder wapens goedgekeurd.” Hij geeft wel toe dat de Megense inbreng in het nieuwe wapen wat groot is (kroon plus helft van het schild). „De zullen we het dan nog wel over hebben”, glimlacht hij.

LOEFFRUIS